

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ВЕЛИКА ПАЛАТА

СПРАВА «ALLEN ПРОТИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА»

(Заява № 25424/09)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

12 липня 2013 року

Це рішення є остаточним, але воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Allen проти Сполученого Королівства»,

Європейський суд з прав людини, засідаючи Великою палатою, до складу якої увійшли:

Дін Шпільман (Dean Spielmann), *Голова*,
Жозеп Касадеваль (Josep Casadevall),
Гвідо Раймонді (Guido Raimondi),
Інета Зіемеле (Ineta Ziemele),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Ізабель Берро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Ханлар Хаджиєв (Khanlar Hajiyev),
Девід Тор Бйоргвінссон (David Thór Björgvinsson),
Ян Шикута (Ján Šikuta),
Георг Ніколау (George Nicolaou),
Андраш Шайо (András Sajó),
Леді Б'янку (Ledi Bianku),
Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva),
Вінсент Е. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano),
Пол Лемменс (Paul Lemmens),
Пол Махоуні (Paul Mahoney),
Кшиштоф Войтишек (Krzysztof Wojtyczek), *судді*,

та Майкл О'Бойл (Michael O'Boyle), *Заступник Секретаря*,

Після наради за зачиненими дверима 14 листопада 2012 року та 22 травня 2013 року, Постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 25424/09) проти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, яку 29 квітня 2009 року подала до Суду згідно зі статтею 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод («Конвенція») громадянка Великої Британії пані Лоррен Аллен (Ms Lorraine Allen, «заявниця»).
2. Заявницю, якій було надано юридичну допомогу, представляла адвокатська компанія «Стівенсонс» (Stephensons), що знаходиться у Вігані (Wigan). Уряд Сполученого Королівства («уряд») представляла їхня Уповноважена, пані Й. Ахмед (Y. Ahmed), Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності.
3. Заявниця стверджувала про порушення статті 6 § 2 Конвенції, оскільки рішення про відмову в наданні їй компенсації за судову помилку, ухвалене після її виправдання, порушило її право на презумпцію невинуватості.
4. 14 грудня 2010 року заяву було доведено до відома уряду. Також було вирішено розглянути питання прийнятності та суті заяви одночасно (стаття 29 § 1).
5. 26 червня 2012 року Палата Четвертої секції, до складу якої увійшли: Л. Гарлицький (L. Garlicki), Д. Бйоргвінссон, Н. Братца (N. Bratza), Г. Ніколау, Л. Б'янку, З. Калайджиєва, В. де Гаetano та Т.Л. Ерлі (T.L. Early), Секретар Секції, поступилася юрисдикцією на користь Великої палати, проти чого жодна із сторін не заперечувала (стаття 30 Конвенції та правило 72 Регламенту Суду).
6. Склад Великої палати було визначено відповідно до положень статті 26 §§ 4 та 5 Конвенції та правила 24 Регламенту Суду.

7. Заявниця та уряд надали меморандуми стосовно прийнятності та суті заяви.
8. 14 листопада 2012 року в Палаці прав людини у Страсбурзі відбулося відкрите слухання (правило 59 § 3).
У Суді були присутні:

(а) від уряду:

Пані	Й. АХМЕД,	<i>Уповноважена,</i>
Пан	Дж. СТРЕЧЕН (J. STRACHAN),	<i>Адвокат,</i>
Пан	С. ГАУЛБОРН (C. GOULBOURN),	
Пан	Дж. БЕЙРД (G. BAIRD),	<i>Радники;</i>

(б) від заявниці:

Пан Х. САУТІ (H. SOUTHEY), королівський адвокат, *Адвокат.*

Суд заслухав виступи пана Стречена та пана Сауті, а також їхні відповіді на запитання Суду.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

9. Заявниця народилася в 1969 році та проживає в м. Скарборо (Scarborough).

A. Засудження по кримінальній справі

10. 7 вересня 2000 року суд присяжних Ноттінгемського королівського суду визнав заявницю винною у вбивстві свого чотиримісячного сина Патріка (Patrick). Її було засуджено до трьох років позбавлення волі.
11. У ході судового процесу проти неї були надані свідчення медичних експертів, які описали, яким чином отримані її сином ушкодження співвідносилися зі струшуванням або ударами. Вирок був заснований на прийнятій гіпотезі про «синдром струшування дитини», відомий також як «невипадкова травма голови» («НТГ»), згідно з якою встановлення тріади внутрішньочерепних ушкоджень, що складаються з енцефалопатії, субдуральних крововиливів та крововиливів у сітківку, є або діагностичним наслідком, або ж, принаймні, такими, що дуже переконливо свідчать про незаконне застосування сили. У випадку смерті сина заявниці всі ці ушкодження були присутні.
12. Заявниця не оскаржила вирок відразу після його винесення.

B. Скасування вироку

13. Після перегляду відповідними органами справ, що базувалися на висновках медичних експертиз, заявниця звернулася з клопотанням про подачу апеляційної скарги поза встановленими процесуальними строками та отримала на це дозвіл. Апеляція базувалася на оскарженні прийнятої гіпотези про НТГ на тій підставі, що нові медичні докази свідчили про те, що тріада ушкоджень могла пояснюватися не НТГ, а іншими причинами.

14. У невстановлену дату заявницю було звільнено з в'язниці, в якій вона відбула шістнадцять місяців ув'язнення.

15. У ході апеляційного провадження апеляційний суд (палата з розгляду кримінальних справ, «АСКС») заслухав свідчення багатьох медичних експертів. 21 липня 2005 року суд скасував вирок заявниці на тій підставі, що він був недостатньо обґрунтованим.

16. Що стосується своєї ролі в перегляді доказів в ході апеляційного провадження суд зазначив:

«70. ...На нашу думку, по загальним питанням подібного характеру, коли існує реальна відмінність між двома авторитетними медичними висновками, апеляційний суд з кримінальних справ зазвичай не є належним судом для вирішення таких питань. У центрі уваги цього суду є (як це було і в нас) з'ясування питання щодо наявності достатніх підстав для засудження з урахуванням перевірки апеляційних скарг, які базуються на нових доказах, і про які ми зазначимо нижче. Це не говорить про те, що такі відмінності не можуть бути розглянуті в ході судового провадження в суді першої інстанції. Якщо це питання виникає під час судового провадження в суді першої інстанції, саме суд присяжних (якщо провадження кримінальне) та суддя (якщо провадження цивільне) вирішують ці питання як питання обставин справи скрізь призму всіх наявних доказів по справі...».

17. Переходячи до розгляду обставин справи заявниці, суд знову підкреслив, що його завдання полягало в тому, щоб вирішити, чи був вирок достатньо обґрунтованим. Він також зазначив, що враховуючи, що справа була дещо складною, важливо було взяти до уваги сформульовану лордом Бінгхемом Корнхилським (Lord Bingham of Cornhill) у справі «*Pendleton*» (див. нижче, пункт 47) перевірку щодо того, чи могли докази, якби їх було надано під час судового провадження в суді першої інстанції, розумно вплинути на рішення суду присяжних щодо засудження особи. Він додав:

«143. ... Докази, надані під час судового провадження в суді першої інстанції, та докази, надані Короною в ході цього апеляційного провадження, становлять вагомий доводи проти [заявниці]. Доводи адвоката Корони про те, що тріада була встановлена, і що будь-яка спроба оскаржити її базується на спекуляціях, є переконливими. Разом з тим, якими б вагомими не були доводи проти [заявниці], ми занепокоєні з приводу достатнього обґрунтування вироку».

18. Суд розглянув докази медичних експертів від імені заявниці та Корони, зазначивши відмінність в їхніх висновках, та встановив наступне:

«144. По-перше, для того, щоб відхилити апеляцію, ми повинні були б погодитися з доводом [адвоката Корони] про те, що ми повинні відхилити докази [експерта заявниці] доктора Сквайєра (Squier) в повному обсязі...

145. ...Ми зовсім не говоримо, що приймаємо докази доктора Сквайєра як такі, що мають перевагу над доказами доктора Рорк-Адамса (Rorke-Adams) [експерт, призначений Короною]. Дійсно, з урахуванням сукупності доказів, які оскаржують її висновки, ми маємо сумніви щодо того, чи є висновки доктора Сквайєра правильними. Але так само слід зазначити, що враховуючи всі обставини справи, відмінності між ними є такими, які суд присяжних мав би розглянути у світлі всіх доказів по справі.

146. По-друге, хоча докази щодо висновків про крововиливи в сітківку є вагомими доказами, що підтверджують струшування, самі по собі вони не є діагностичним наслідком струшування. Якщо субдуральні крововиливи поставити під сумнів, то висновки про крововиливи в сітківку не заповняють пробіл, хоча ми й визнаємо, що обидва крововиливи можуть розглядатися разом. Існує також питання про те, чи може доктор Адамс [експерт заявниці] бути правим в тому, що нерухомі та розширені зіниці, зафіксовані бригадою швидкої допомоги, є ознакою того, що в дитини був на той момент набряк мозку.

147. По-третє, хоча, як ми вже зазначали, необхідні для спричинення тріади ушкоджень зусилля будуть у більшості випадків більшими, ніж просто грубе поводження з дитиною, докази свідчать про те, що випадки, коли ступінь ушкоджень не відповідає застосованій силі, є рідкісними. Принаймні

можливим є те, що в таких рідкісних випадках (можливо, дуже рідкісних випадках) вкрай незначна сила призведе до катастрофічних за наслідками травмвань» .

19. Наголошуючи на важливості медичних доказів у справі, суд додав:

«150. ...У цілому, [заявницю] було описано як обережну та турботливу мати. Вона викликала доктора Барбера (Barber) пізно вночі через свою занепокоєність щодо Патріка. Доктор Барбер описав її як спокійну людину, яка не втратила самовладання на той момент. Аргументи обвинувачення в суді першої інстанції базувалися на тому, що в проміжку між тим, коли доктор Барбер вийшов із дому, та 02:30 годиною ранку, коли [заявниця] зателефонувала до експертної служби, вона могла сильно та незаконно труснути Патріка. На нашу думку, ця історія, поєднана з відсутністю висновків про наявність синців на будь-якій частині голови, обличчя або тіла, а також відсутність переломів або будь-яких інших ознак, окрім тріади ушкоджень, не зовсім відповідає висновкам Корони про незаконне застосування сили, що призвело до тріади ушкоджень, яка сама по собі є гіпотезою».

20. Суд дійшов висновку:

«152. Як ми вже говорили, докази та доводи Корони є вагомими. Ми усвідомлюємо той факт, що свідки, викликані від імені [заявниці], переконливо не встановили конкретну альтернативну причину травмвань Патріка. Але в цьому апеляційному провадженні тріада є єдиним аргументом, а медичні докази, на нашу думку, не свідчать про НТГ. На сьогодні сама по собі наявність тріади може бути непереконливою з уже зазначених причин. У будь-якому випадку, на наш погляд, з огляду на зазначені в ході цього апеляційного провадження докази, наявність тріади сама по собі не може автоматично або обов'язково призвести до діагностики НТГ».

153. Центральним питанням у ході судового провадження в суді першої інстанції було питання про те, чи спричинила [заявниця] смерть своєму синові Патріку шляхом незаконного застосування сили. Ми ставимо собі питання: чи могли нові докази, які ми розглянули стосовно причини смерті та сили, необхідної для того, щоб спричинити тріаду, розумно вплинути на рішення суду присяжних про засудження заявниці? Враховуючи всі зазначені нами підстави, ми дійшли висновку, що так. Відповідно, вирок не ґрунтувався на достатній кількості доказів, а тому цю апеляційну скаргу слід задовольнити. Вирок скасовується».

21. Повернення справи на повторний розгляд не призначалося.

С. Позов щодо компенсації

1. Рішення міністра внутрішніх справ

22. Після скасування вироку заявниця звернулася до міністра за компенсацією за судову помилку відповідно до статті 133 Акту «Про кримінальне правосуддя» 1988 року («Акт 1988 року» – див. нижче, пункти **Error! Reference source not found.-Error! Reference source not found.**).

23. Листом від 31 травня 2006 року адвокатів заявниці було проінформовано про те, що міністр не вважає, що в її справі виникло право на компенсацію. У листі зазначалося:

«Міністр внутрішніх справ вважає, що справа вашої клієнтки не відповідає встановленим вимогам статті 133(1) Акту, оскільки медичні докази, які розглянув апеляційний суд, не встановили нових фактів... На думку міністра внутрішніх справ, нові медичні докази про ступінь сили, необхідної для спричинення тріади ушкоджень, не є новою або нововиявленою обставиною. Вони радше свідчать про змінені медичні висновки про ступінь сили, необхідної для спричинення тріади. Їх необхідно кваліфікувати як нові докази фактів, відомих з самого початку, а не як нові факти».

2. Рішення Високого суду

24. Після цього заявниця подала судовий позов, в якому вона оскаржувала рішення про відмову у виплаті їй компенсації за статтею 133 Акту 1988 року. Вона

стверджувала, що її справа відповідала встановленим в цій статті критеріям для виплати компенсації.

25. 10 грудня 2007 року Високий суд відхилив позов. Спочатку суддя розглянув підхід АСКС до скасування вироку заявниці, дійшовши наступних висновків:

«21. ... (1) суд застосував перевірку, сформульовану у справі «*Pendleton*», і сам не вирішував складні медичні питання, порушені доказами, які він розглядав; (2) він лише дійшов висновку про те, що докази, які він розглядав, могли б, в разі допущення їх судом присяжних, призвести до того, що суд присяжних виправдав би позивачку; (3) незважаючи на цей висновок, суд висловив думку, що аргументи Корони були вагомими. На мою думку, такий висновок не є таким, що узгоджується із твердженням про те, що після проведення нового судового розгляду, на основі цих доказів, суддя був би зобов'язаний дати судові присяжних вказівки щодо виправдання позивачки; (4) матеріали справи, які були розглянуті апеляційним судом та які стали в основі його висновку, були складною сумішшю фактів та висновків».

26. Він зазначив, що АСКС не призначив повторний розгляд справи, оскільки вважав, що це не буде доцільним з огляду на те, що заявниця на той момент відбула покарання, і будь-який повторний судовий розгляд не мав би сенсу і не був би в інтересах суспільства.

27. Переходячи до питання позову заявниці про компенсацію, суддя зазначив, що хоча обидві сторони погодилися про те, що заявниця постраждала від відбуття покарання в результаті засудження, яке згодом було скасовано, інша частина її позову за статтею 133 оскаржувалася сторонами. Він додав:

«29. Тлумачення статті 133 було розглянуто Палатою лордів у справі «*R (по заяві Mullen проти міністра внутрішніх справ)*» [див. нижче, пункти 54-62]. Добре відомо, що між лордом Бінгхемом та лордом Стейном (Steyn) існували розбіжності в їхніх висновках. Обставини справи далекі від даної справи, а мотиви, зазначені у рішенні, не допомагають у вирішенні цього позову. Це було просто тому, що мотиви, за яких вирок проти пана Маллена було скасовано, не стосувалися розслідування, проведення судового провадження або доказів, наданих під час нього; тому він не мав права на компенсацію за статтею 133. Вражаючою особливістю цієї справи було те, що він на жодному етапі не стверджував, що насправді не був винним у злочині, за який його було засуджено».

28. Суддя визнав, що підстави, за яких міністр відмовив у компенсації, свідчили про занадто вузький погляд на те, що є новою чи нововиявленою обставиною. Він вважав надзвичайно складним проведення відмінності між медичним висновком та фактами, і що відхилення певного позову про компенсацію лише на тій підставі, що той базується на зміні медичних поглядів та висновків, буде вкрай несправедливим для позивача. Тим не менш, такий висновок не був вирішальним для позову заявниці, оскільки відправляти його назад до міністра на повторний розгляд не було жодного сенсу, якщо неминучим було те, що він обов'язково прийняв би таке ж саме рішення за заявою про компенсацію, хоч і з інших підстав.

29. Суддя відзначив подання адвоката заявниці про те, що в неї не було необхідності доводити, що вона була невинуватою в злочині, за який її було засуджено, а також його визнання того, що у Високому суді не стверджувалося, що якби все, що заявниця могла довести, було б те, що стосовно її вини існували сумніви, які могли чи мали б призвести до її виправдання судом присяжних, то позов про компенсацію повинен був би бути задоволений. На думку судді, це визнання було неминучим і в принципі правильним у світлі зауважень, зроблених лордом головним суддею у справі «*R (за позовом Clibery проти міністра внутрішніх справ)*» [2007] EWHC 1855 Admin, які він процитував наступним чином:

«41. Лорд Бінгхем [у справі «*R (Mullen)*»] ... розглянув дві різні ситуації, кожна з яких, як він вважав, підпадала під визначення «судової помилки» за статтею 133 Акту 1988 року. Перша - це та, де нові

обставини свідчать про те, що позивач був невинуватим у злочині, за який його було покарано. За таких обставин можна стверджувати, що якби дані обставини були наявні в суду присяжних, то його не *було б* засуджено. Друга - це та, коли під час судового провадження в суді першої інстанції мають місце дії або бездіяльність, які не *повинні* були бути і які настільки порушили його право на справедливий судовий розгляд, що можна говорити про те, що його було «помилково засуджено». За таких обставин доречно говорити про те, що позивач не *повинен* був бути засуджений».

30. Суддя продовжив:

«42. Пан Сауті [від заявниці] нічого мені не сказав про доктрину Страсбурга в питаннях презумпції невинуватості. Я не роблю з цього жодних висновків. Він зазначить свою позицію з даного питання іншим разом. З урахуванням цього, мені здається, що зображення справи, в якій суд присяжних міг би дійти іншого висновку, як такої, що свідчить «поза розумним сумнівом про те, що мала місце судова помилка», виходитиме поза формулювання закону. На мою думку, спостереження лорда Бінгхема про помилки в судовій процедурі не мають жодного відношення до справ, в яких судові помилки мали місце в питаннях доказів. У справах про судові помилки в питаннях доказів необхідно, щоб нова або нововиявлена обставина доводила поза всяких розумних сумнівів, що мала місце судова помилка. Це неможливо довести, якщо було лише встановлено, що якби були надані нові докази, то належним чином проінструкований суд присяжних міг би дійти іншого висновку».

31. Суддя далі зазначив:

«44. Візьмемо справу, в якій обвинувачений не надає жодних свідчень під час допиту або в ході судового розгляду, і в якій єдиним доказом проти нього є свідчення єдиного свідка. Його засуджено на підставі цих доказів, а також додаткового доказу у вигляді його власного мовчання. Якщо в подальшому буде доведено, що свідчення єдиного свідка були повністю недостовірними - з причини злого наміру свідка або ж просто з причини його помилки, - то принаймні можна буде стверджувати, що в справі такого позивача мала місце судова помилка, хоча ніхто ніколи б не встановив, та й взагалі ніколи б не дізнався, чи був обвинувачений дійсно винним у пред'явлених йому обвинуваченнях. Але ці аргументи ніяк не стосуються даної позивачки, оскільки, як свідчить викладення медичних доказів, розглянутих апеляційним судом та судом присяжних, проти позивачки існували вагомі докази. На чітко сформульовану думку апеляційного суду, після викладення стороною обвинувачення своєї позиції та й взагалі після розгляду всіх доказів це питання мав би розглянути саме суд присяжних...».

32. Він дійшов висновку:

«45. Як свідчать уривки з рішення апеляційного суду [в справі «*Clibery*»], він лише зазначив, що нові докази створили можливість того, що якби їх розглядали з доказами, наданими під час судового провадження в суді першої інстанції, суд присяжних, можливо, й виправдав би заявницю. Але це далеко не є доведенням поза всяких розумних сумнівів того, що мала місце судова помилка в цій справі. Відповідно, і з цієї простої причини, я відхиляю цей позов».

3. Рішення Апеляційного суду

33. Заявниця оскаржила це рішення. 15 липня 2008 року апеляційний суд (палата з розгляду цивільних справ) відхилив апеляцію. Виносячи рішення від імені суду, лорд-суддя Хьюз (Hughes) спочатку узагальнив підхід АСКС до скасування вироку проти заявниці. Він послався на висновки, викладені в рішенні АСКС про те, що хоча проти заявниці залишалися вагомі докази, суд мав певні сумніви щодо обґрунтованості вироку. Він продовжив:

«17. ...Рішення щодо обґрунтованості вироку у справі, в якій з'явилися нові докази, має вирішуватися самим апеляційним судом; мова про те, як нові докази вплинули на переконання суду присяжних, не йде, однак у важкій справі для апеляційного суду може виявитися корисним перевірити свою попередню думку, поставивши питання - чи могли наявні зараз докази розумно вплинути на рішення суду присяжних про засудження позивачки. У цій справі очевидним є те, що АСКС застосував цей останній підхід і в своєму рішенні значно поклався на можливі наслідки наявності розглянутих ним медичних доказів, якби вони були наявні в суду присяжних... Безсумнівно, суд розглянув відповідне тлумачення клінічних висновків у цій справі як питання, яке він сам не повинен вирішувати, а радше як питання, яке може та повинне бути вирішене судом присяжних після розгляду неоднакових

експертних висновків. Приймаючи такий підхід, він постановив, що наявні зараз докази *могли б* призвести до іншого результату, якби їх розглянув суд присяжних».

34. Стосовно рішення АСКС не повертати справу на повторний судовий розгляд суддя зазначив:

«18. ... На момент апеляційного розгляду справи позивачка відбула своє покарання, і вже сплинуло багато часу. Тому зрозуміло, чому за таких обставин Короною не було подано клопотання про повторний судовий розгляд, яке безсумнівно було б подано, якби вирок було скасовано за цих підстав відразу ж після завершення провадження в суді першої інстанції».

35. Суддя розглянув питання «судової помилки» та наступним чином узагальнив відмінність між підходами лордів Бінгхема та Стейна у справі «*R (Mullen)*»:

«21. ... Лорд Стейн зазначив, ... що в цьому контексті «судова помилка» означає визнання невинуватості підсудного. Лорд Бінгхем ... не висловив остаточної думки з цього питання, але дав зрозуміти, що він не наважився прийняти таке тлумачення. Зі свого боку, він був готовий визнати, що «судова помилка» включала в цьому контексті серйозні порушення, зроблені в ході провадження в суді першої інстанції, незалежно від того, чи була встановлена невинуватість особи».

36. Разом з тим, він пояснив, що враховуючи одностайну думку Палати лордів про те, що позов пана Маллена не був обґрунтованим, відмінні точки зору лордів Стейна та Бінгхема не були строго необхідними для рішення.

37. Суддя зазначив, що адвокати заявниці визнали, що в рішенні АСКС про скасування вироку заявниці її невинуватість не було доведено поза всяких розумних сумнівів або остаточно. Тому він зазначив, що якщо тлумачення лордом Стейном статті 133 Акту 1988 року було правильним, позов заявниці був необґрунтованим. Однак заявниця стверджувала, що необхідно було застосувати підхід лорда Бінгхема, і що з огляду на його тлумачення її позов був обґрунтованим, оскільки в судовому провадженні проти неї мали місце серйозні порушення. Розглядаючи коментар лорда Бінгхема у справі «*R (Mullen)*», суддя зазначив:

«26. ... Зрозуміло, що критичним елементом розширеного тлумачення «судової помилки», яке [лорд Бінгхем] був готовий передбачити, є те, що «в ході судового провадження ... мали місце серйозні порушення» ...».

38. Суддя продовжив:

«27. У цій справі не було ніяких порушень у судовому провадженні - ані серйозних, ані будь-яких інших. Говорячи про «помилкові докази експертів», очевидним є те, що лорд Бінгхем не міг передбачити докази, які були сумлінно надані, та які були засновані на надійних експертних висновках під час провадження в суді першої інстанції. Максимум, що можна було б сказати проти наданих під час провадження в суді першої інстанції експертних свідчень, це те, що їх можливо слід переглянути у світлі нових медичних досліджень та/або поглядів. У будь-якому разі, те, що надані під час провадження в суді першої інстанції медичні докази були помилковими, навіть у цьому обмеженому сенсі, не було доведено. Як свідчать процитовані мною уривки з рішення АСКС, рішення цього суду лише зазначило, що відмінності в медичних висновках повинні були бути розглянуті судом присяжних. Крім того, це не була та справа, в якій судові присяжних було надано узгоджені медичні експертні висновки щодо того, що тріада була діагностичним наслідком незаконного вбивства. Зазначені скаржницею медичні експерти погодилися з тим, що тріада узгоджувалася з незаконним вбивством, але не обов'язково призводила до такого висновку. Апеляцію було допущено до розгляду лише тому, що за роки, що сплинули, висловлена від імені скаржниці позиція отримала більше потенційної сили і зараз підтримується доказами доктора Сквайєра, які суд присяжних не розглядав, і які АСКС, незважаючи на певні сумніви з цього приводу, не міг повністю відхилити.

28. З тих же причин я не маю сумніву щодо того, що рішення АСКС непрямо не вказує на те, що проти заявниці більше не було б обвинувачень, якби були наявні нові докази...».

39. Далі суддя розглянув ситуації, в яких розбіжності між шанованими експертами призвели б до висновку про те, що продовжувати провадження проти заявниці було нерозумним або безпідставним. Він зазначив, що не існувало жодного судового рішення, в якому б говорилося про те, що якщо експерти розійшлися в думках щодо висновків, які можна зробити з ушкоджень, то справу необхідно зняти з розгляду суду присяжних. Навпаки, він вважав, що розгляд таких розбіжностей, беручи до уваги кримінальні стандарти доказування, є важливою частиною повноважень суду присяжних. Тому він дійшов висновку:

«29. У даній справі не було жодних причин стверджувати, що враховуючи нові докази, передавати справу на розгляд до суду присяжних немає підстав. Більше того, якби суд дійсно хотів сказати, що (зараз) проти заявниці вже не існувало обвинувачень, він би це так і сказав. Навпаки, його часто повторювані судження про те, що оцінка суперечливих медичних висновків була б питанням, яке мав би розглянути суд присяжних, є абсолютно несумісними з висновком про те, що проти заявниці більше б не було обвинувачень з огляду на наявність нових медичних доказів. Крім того, постановка питання справи «*Pendleton*» у вигляді перевірки не є сумісною з висновком про те, що справа ніколи б не була передана на розгляд до суду присяжних, якби нові докази були відомі.

30. За цих обставин я прихожу до однозначного висновку про те, що навіть за тлумачення статті 133, за яке виступав лорд Бінгхем, цей позов не міг би бути задоволений...».

40. Хоча за даних обставин необхідності вирішувати питання про розбіжність у сформульованому лордом Бінгхемом і лордом Стейном розумінні статті 133 не було, суддя, тим не менш, висловив свою перевагу підходу лорда Стейна, зазначивши, зокрема, наступне:

«40 iii) Хоча я звичайно погоджуюся, що АСКС зазвичай розглядає не питання про винуватість або невинуватість, а лише обґрунтованість вироку, справи, в яких невинуватість засудженого дійсно є чітко доведеною поза всяких розумних сумнівів з огляду на нові або нововиявлені обставини, будуть ідентифіковані в цьому суді, а рішення практично в кожній справі чітко про це зазначить... Мені здається, [що] дія цієї статті створює вельми реальні труднощі, якщо застосувати підхід про більш широке визначення [судової помилки], оскільки тоді в кожній справі, в якій вирок було скасовано на підставі нових доказів, необхідно буде поставити питання про те, чи задовольняє він критерій статті 133 про доведення судової помилки поза всяких розумних сумнівів, або ж мова просто йде про сумнів щодо того, що вирок був необґрунтованим. Однак якщо судова помилка означає встановлення невинуватості особи поза всяких розумних сумнівів, то, як правило, не буде жодних труднощів у виокремленні таких випадків з рішень АСКС».

41. Що стосується тверджень заявниці, заснованих на презумпції невинуватості, суддя послався на рішення Суду у справах «*Sekanina проти Австрії*», рішення від 25 серпня 1993 року, Series A no. 266-A; «*Rushiti проти Австрії*», № 28389/95, рішення від 21 березня 2000 року; «*Weixelbraun проти Австрії*», № 33730/96, рішення від 20 грудня 2001 року; «*O. проти Норвегії*», № 29327/95, ECHR 2003-II, та «*Hammern проти Норвегії*», № 30287/96, рішення від 11 лютого 2003 року. Він дійшов висновку, що вони не приводили до висновку, що заявниця мала право на компенсацію за статтею 133 з наступних причин:

«35. i) У жодній з цих справ не розглядалася процедура виплати компенсації, передбачена МПГПП [Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 р. – див. нижче, пункт 65], за остаточно доведеною судовою помилку, - питання, порушене і в цій справі.

ii) Стаття 14 МПГПП містить положення про компенсацію в статті 14(6), - питання, яке зараз розглядається, - та, в статті 14(2), положення, яке в своєму формулюванні є ідентичним статті 6(2) ЄКПЛ. Тим не менш, для виникнення права на компенсацію в статті 14(6) явно вимагається дещо більше, ніж просто скасування вироку: зокрема, судова помилка має бути переконливо доведена на основі нових або нововиявлених обставин. Я не вважаю, що ці положення могли б співіснувати в такому формулюванні, якби наслідком дії статті 14(2) було те, що для компенсації нічого більше б не вимагалось, окрім як скасування вироку на підставі нових фактів...

iii) Хоча МПГПП є міжнародним договором, незалежним від Європейської конвенції, положення, ідентичні статті 14(6), можна знайти в Протоколі № 7 до ЄКПЛ, а саме – в статті 3. З тих же підстав немислимим було б формулювання статті 3 в термінах, в яких вона сформульована, якби стаття 6(2) основної конвенції означала, що компенсація автоматично має бути наслідком скасування обвинувального вироку на основі нових доказів.

iv) Як зазначив лорд Стейн у справі «*Mullen*» ..., Страсбурзький суд приділив значну увагу у справі «*Sekanina*»..., пункт 25, відмінності між австрійською національною системою, що розглядалася в цій справі, та міжнародною системою за статтею 3 Протоколу № 7...

v) З австрійських та норвезьких справ очевидним є те, що межа між застосуванням та незастосуванням статті 6(2) часто є тонкою. У справі «*Sekanina*» Комісія ... прямо зазначила, що стаття 6(2) «природно» не перешкоджає покладатися на ті ж самі факти після винесення виправдувального вироку по суті справи для того, щоб обґрунтувати свій цивільний позов проти відповідача. Це повинно відбуватися регулярно, особливо у справах про охорону дитинства. Проте у справі «*Orr проти Норвегії*» ... Суд постановив, що стаття 6(2) не надавала заявникові по справі про звалтування права на отримання компенсації після виправдання, незважаючи на різний стандарт доказування, застосовний до цивільного позову; рішення було засноване на тому, яким чином суд сформулював свої висновки, розглядаючи останнє питання.

vi) В основі рішень в австрійських та норвезьких справах стояла близькість зв'язку між рішенням про виправдання по суті та рішенням щодо компенсації. В австрійських справах питання щодо присудження компенсації входило до компетенції кримінального суду, хоча, як правило, воно вирішувалося сформованим в іншому складі кримінальним судом через деякий час після винесення виправдувального вироку – як це, наприклад, може стосуватися наказу про конфіскацію в Англії. Крім того, суд перейшов частково до аналізу рішення суду присяжних. У норвезьких справах виправдувальний вирок був винесений судом, до якого входили судді та присяжні, і ті ж самі судді порівняно невідкладно приступили до розгляду питання про компенсацію...

vii) Навпаки, компенсація у справі про нові докази відповідно до статті 14(6) та статті 133 не пов'язана з будь-яким виправдувальним вироком по суті. Вона радше має бути присуджена не лише тоді, коли мало місце скасування обвинувального вироку, але також тоді, коли існує додатковий фактор судової помилки, доведеної поза всяких розумних сумнівів або остаточно.

viii) Безсумнівно можна сказати..., що система компенсації за судову помилку за статтею 14(6) схожа на компенсацію за виправдання за норвезькою системою, яку Суд описав як процедуру, мета якої полягає у «встановленні того, чи має держава фінансове зобов'язання щодо відшкодування тягаря, який вона створила ... для особи судовим провадженням, яке вона порушила проти неї» (див. справу «*О. проти Норвегії*»...). Однак це порушує питання про те, в який момент така система створює це зобов'язання. Якби стаття 6(2) застосовувалася до позовів за системою, яка зараз розглядається, не існувало б жодних підстав як з точки зору логіки, так і з точки зору справедливості проводити відмінність між тими особами, чиї обвинувальні вироки були скасовані на підставі нових доказів, та тими, чиї вироки були скасовані з інших причин; кожен з них міг би розраховувати на посилання на презумпцію невинуватості. І дійсно, не існувало б жодних очевидних підстав для того, щоб проводити відмінність між тими, кого було засуджено, але чиї вироки було скасовано, та тими, кого було виправдано в суді. Однак очевидним є те, що стаття 14(6) передбачає виплату компенсації лише в обмежених та передбачених в ній обставинах.

ix) У справі «*Mullen*» лорд Стейн зазначив, ... що стаття 6(2) Європейської конвенції не застосовується до спеціальних положень, передбачених в статті 14(6) МПГПП. Рішенням лорда Бінгхема було те, що ... австрійські та норвезькі справи ... не допомогли б пану Маллену, оскільки його «виправдання» не було пов'язане із суттю пред'явленого йому звинувачення».

42. Заявниця подала заяву про оскарження цього рішення до Палати лордів. Однак 11 грудня 2008 року її було відхилено.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРАКТИКА

A. Скасування вироку

1. Акт «Про апеляційне оскарження в кримінальних справах» 1968 року

43. Стаття 2(1) Акту «Про апеляційне оскарження в кримінальних справах» 1968 року (зі змінами) передбачає, що апеляційний суд:

«(а) задовольняє апеляцію проти вироку, якщо він вважає, що вирок є необґрунтованим; та

(b) відхиляє таку апеляцію в будь-якій іншій справі».

44. Стаття 2(2) вимагає, щоб суд скасовував вирок, якщо він задовольнив апеляцію.

45. Стаття 2(3) передбачає:

«Наказ апеляційного суду про скасування обвинувального вироку, за винятком випадків, коли відповідно до нижченаведеної статті 7 суд видає наказ про повторний розгляд справи проти апелянта, є вказівкою для суду першої інстанції про винесення виправдувального вироку замість обвинувального».

46. Стаття 7(1) Акту 1968 року передбачає, що якщо апеляційний суд задовольняє апеляцію проти обвинувального вироку, і якщо суд вважає, що цього вимагають інтереси правосуддя, він може призначити повторний судовий розгляд справи проти апелянта. Повторний судовий розгляд справи може бути недоцільним, якщо, наприклад, підсудний вже відбув покарання, і якщо повторний розгляд справи не матиме жодного сенсу.

2. Підхід судів до скасування вироків у справах про нові докази

47. У справі «*R v. Pendleton*» [2001] UKHL 66, Палата лордів розглянула питання про те, яким має бути підхід апеляційних судів до справ про нові докази. Лорд Бінгхем Корнхилський пояснив:

«19. ...Палата лордів у справі «*Stafford*» була правою в тому, що відхилила аргументи адвокатів про те, що апеляційний суд поставив неправильне питання, беручи в якості перевірки вплив нових доказів на її висновки, а не вплив, який ці докази мали б на висновки суду присяжних... Я не переконаний, що Палата сформулювала будь-який неправильний принцип у справі «*Stafford*», враховуючи, що апеляційний суд дуже чітко усвідомлює, що питання, яке він має розглядати, полягає в тому, чи є вирок обґрунтованим, а не в тому, чи є засуджений винуватим. Проте перевірка, за яку виступали адвокати у справі «*Stafford*», ... дійсно має подвійне значення... По-перше, вона нагадує апеляційному суду, що він не є і ніколи не повинен бути основним судовим органом, що приймає рішення. По-друге, вона нагадує апеляційному суду, що він має недосконале та неповне розуміння усього процесу, що призвів суд присяжних до засудження особи. Апеляційний суд може здійснити свою оцінку нових доказів, які він розглянув, однак, якщо лише це не очевидна справа, він знаходиться в невідгідному положенні у своїй спробі пов'язати такі докази з рештою доказів, які розглянув суд присяжних. З цих причин, як правило, розумним для апеляційного суду буде, у разі виникнення будь-яких труднощів, перевірити свою власну попередню думку, задаючи питання про те, чи могли б докази, якби вони були надані під час розгляду справи в суді першої інстанції, розумно вплинути на рішення суду присяжних щодо засудження особи. Якщо так, то тоді вирок слід вважати необґрунтованим».

48. Лорд Браун з Ітона-андер-Хейвуда (Lord Brown of Eaton-Under-Heywood) в подальшій справі Таємної ради «*Dial ma inishii проти Держави Тринідад і Тобаго*» [2005] UKPC 4, зазначив:

«31. ... Наразі право є чітко встановленим та може бути узагальнене наступним чином. Якщо разом з апеляцією по кримінальній справі надаються нові докази, апеляційний суд, звичайно за умови, що він допускає такі докази, повинен оцінити їхню вагу в контексті решти доказів по справі. Якщо суд дійде

висновку про те, що нові докази не викликають жодних розумних сумнівів у винуватості засудженого, він відхилив апеляцію. Основне питання стосується самого суду, і воно не полягає в тому, який вплив нові докази могли б мати на висновки суду присяжних. Проте, якщо суд вважатиме справу складною, для нього може видатися корисним перевірити свою точку зору, «поставивши питання про те, чи могли б докази, якби вони були надані під час розгляду справи в суді першої інстанції, розумно вплинути на рішення суду присяжних стосовно засудження особи»: справа «*R v. Pendleton*» ... Тим не менш, основним залишається принцип, сформульований ... у справі «*Stafford*» ... та який був затверджений Палатою лордів у справі «*Pendleton*»:

«Хоча ... апеляційний суд і ця Палата може знайти зручним підхід розглядати те, що присяжний суд міг би зробити, якби він розглянув нові докази, кінцева відповідальність у вирішенні питання [про те, чи був вирок достатньо обґрунтованим] лежить на них, і лише на них».

В. Компенсація за судову помилку

1. Акт «Про кримінальне судочинство» 1988 року

49. Стаття 133(1) Акту «Про кримінальне судочинство» 1988 року передбачає наступне:

«(1) У відповідності з пунктом (2) нижче, якщо особу було засуджено за кримінальне правопорушення, а згодом її вирок було скасовано або її було помилувано на тій підставі, що нова або нововиявлена обставина доводить поза розумним сумнівом наявність судової помилки, Державний секретар повинен виплатити компенсацію за судову помилку особі, яка зазнала покарання в результаті такого засудження, ... якщо лише невідому обставину не було виявлено повністю або частково з вини засудженої особи».

50. Питання про те, чи існує право на компенсацію відповідно до статті 133, визначається Державним секретарем після подачі відповідною особою заяви.

51. Відповідно до статті 133(5), термін «скасовано» повинен розумітися як такий, що посилається на вирок, який було скасовано, зокрема, за апеляційною скаргою, поданою поза встановлені процесуальні строки, або після передачі справи до апеляційного суду Комісією з перегляду кримінальних справ.

52. Стаття 133(6) передбачає, що особа зазнала покарання в результаті засудження, якщо по відношенню до неї було застосовано покарання за злочин, за який її було засуджено.

53. Інші положення були включені в статтю 133 після прийняття в 2008 році Акту «Про кримінальне судочинство та імміграцію», який встановив дворічний строк для подачі заяв про компенсацію та роз'яснив зв'язок між вирок, який було «скасовано», та можливістю повторного розгляду справи. Ці положення набрали чинності 1 грудня 2008 року, тобто після рішення апеляційного суду за позовом про компенсацію в цій справі (див. вище, пункт 33).

2. Судове тлумачення «судової помилки»

(а) До провадження щодо компенсації у справі заявниці

54. У справі «*R (Mullen) проти міністра внутрішніх справ*», [2004] UKHL 18, Палата лордів розглянула питання про застосування статті 133 Акту 1988 року. Суд над паном Малленом в Англії став можливим завдяки тому, що британські органи влади організували його депортацію із Зімбабве з грубим порушенням національного та міжнародного права. Це стало відомим лише після його засудження та його звернення до апеляційного суду, приблизно сім років потому. Результатом стало скасування його вироку на тій підставі, що його депортація включала в себе зловживання процедурою, а саме - грубе порушення повноважень

виконавчої влади. Його позов про компенсацію за статтю 133, або за системою добровільної компенсації, яка існувала паралельно на той момент, був відхилений міністром. У ході подальшого судового провадження Палата лордів одностайно встановила, що стаття 133 не вимагає виплати компенсації за судову помилку в його справі. Однак у поглядах лордів Бінгхема та Стейна існувала розбіжність щодо правильного розуміння статті 133.

55. Що стосується терміну «помилкове засудження», лорд Бінгхем зазначив:

«4. ... Вираз «помилкові засудження» не є юридичним терміном і він не має усталеного значення. Очевидно, вираз включає засудження тих, хто є невинуватим у злочині, за який їх було засуджено. Однак у повсякденній мові вираз, я гадаю, може поширюватися на тих, хто незалежно від того, винен він чи ні, однозначно не повинен був бути засуджений судом. Неможливо та й непотрібно визначити різноманіття причин того, чому обвинуваченого можуть засудити, якщо він не повинен бути засуджений. Це може статися тому, що докази проти нього були сфабриковані або були засновані на неправдивих свідченнях. Це може статися тому, що в основу вироку було поставлено недостовірні експертні висновки. Це може статися тому, що докази на захист обвинуваченого було приховано або відкликано. Це може статися тому, що мало місце незаконне втручання в діяльність суду присяжних. Це може статися через несправедливість суду або його незаконні дії. У подібних випадках можна - або частіше не можна - говорити про те, що підсудний є невинуватим, але можна говорити, що його було помилково засуджено. Загальним фактором у таких справах є те, що в процесі розслідування злочину або під час судового розгляду мали місце певні порушення, в результаті чого було засуджено особу, яка не повинна була бути засуджена».

56. Хоча, як вбачається, і Високий суд, і апеляційний суд у справі заявниці розглянули це судження як таке, що стосується тлумачення лордом Бінгхемом поняття «судової помилки» у статті 133, слід зазначити, як це було пояснено лордом Хоупом (Норе) в подальшому рішенні Верховного суду у справі «*Adams*» (див. нижче, пункт 63), що висловлені лордом Бінгхемом коментарі були спрямовані не на це поняття, а на вираз «помилкове засудження» в контексті системи добровільної компенсації, яка існувала на той момент.

57. Лорд Бінгхем зазначив, що стаття 133 була прийнята з метою реалізації зобов'язань за статтею 14(6) МПГПП, і відзначив, що остання стаття була спрямована на те, щоб судові провадження над обвинуваченими були справедливими; вона не мала жодного відношення до зловживань повноваженнями виконавчої влади, які не призводили до несправедливого судового розгляду. Він додав:

«8. ... Скасовуючи вирок пана Маллена, апеляційний суд (палата з розгляду кримінальних справ) засудив в єдиний можливий ефективний спосіб зловживання повноваженнями виконавчої влади, яке призвело до його затримання та викрадення. Але він не встановив жодних порушень у судовому провадженні. Міністр зобов'язаний за статтею 133 та статтею 14(6) виплатити компенсацію лише за порушення в судовому провадженні. Я вважаю, що на цій обмеженій підставі він не зобов'язаний сплачувати компенсацію за статтею 133».

58. Він не наважився погодитися з аргументом міністра про те, що стаття 133, яка відображає статтю 14(6) МПГПП, зобов'язувала його виплачувати компенсацію лише тоді, коли щодо засудженого, виправданого за остаточним рішенням за умов, що відповідають законодавчим положенням, було доведено поза межами всяких розумних сумнівів його невинуватість у злочині, за який його було засуджено. Однак у світлі його висновку про те, що компенсація не мала виплачуватися, необхідності в розгляді цього питання не було.

59. Лорд Стейн зазначив, що стаття 133 була основана на статті 14(6) МПГПП, як і стаття 3 Протоколу № 7 до Конвенції. Він розглянув кілька рішень цього Суду, в яких було встановлено порушення статті 6 § 2 стосовно проваджень щодо

компенсації, ініційованих виправданими судом заявниками, дійшовши такого висновку:

«41. ... Ці рішення не стосуються питання, які зараз перебувають на розгляді. Взаємодія між статтею 6(2) та статтею 3 Протоколу № 7 не розглядалася. Причиною цього було те, що за австрійським законодавством існувало більш широке право на компенсацію порівняно з тим, що передбачене статтею 3 Протоколу № 7».

60. Дійшовши висновку про те, що практика цього Суду не допомагала в тлумаченні статті 133, лорд Стейн перейшов до вивчення тлумачення статті 14(6) в її власних положеннях. Він зазначив, що справа, в якій обвинуваченого було неправомірно засуджено, а потім вирок проти нього було скасовано в результаті подачі ним апеляційної скарги в межах встановлених процесуальних строків, не передбачала права на компенсацію. Він також зазначив, що якщо не існувало жодних нових або нововиявлених обставин, а лише було визнання того, що попереднє відхилення апеляційної скарги було неправомірним, справа випадала із сфери застосування статті 14(6). Тому він дійшов висновку про те, що головної мети у вигляді надання компенсації усім, кого було помилково засуджено, як такої не існувало, і що основне право за статтею 14(6) безсумнівно було вузько обмеженим. Він продовжив:

«46. Вимога про те, що нова або нововиявлена обставина повинна переконливо (або, мовою статті 133, поза розумним сумнівом) довести, «що мала місце судова помилка», має важливе значення. Вона відфільтровує ті справи, в яких встановлено лише те, що, можливо, мало місце помилкове засудження. Так само виключаються справи, в яких існує лише вірогідність того, що мало місце помилкове засудження. Ці дві категорії охоплюють переважну більшість справ, в яких апеляція допускається до розгляду поза встановленими процесуальними строками... Я вважаю ці міркування як такі, що перешкоджають розширеному тлумаченню «судової помилки», висунутому від імені пана Маллена. Вони також демонструють неправдоподібність розширеного тлумачення ... воно повністю зводить нанівець значення доказів, які «незаперечно доводять наявність судової помилки». Визнаючи, що в інших контекстах «судова помилка» може мати вужче або ширше значення, єдиний відповідний контекст, - а саме той, в якому невинуватість є доведеною, - вказує на вузьке тлумачення».

61. Таким чином, він дійшов висновку:

«56. ...автономне значення виразу «судова помилка» поширюється лише на «очевидні випадки судової помилки, в тому сенсі, що повинне мати місце визнання того, що відповідна особа очевидно була невинуватою», як це зазначено в Пояснювальній записці [до Протоколу № 7]. Це міжнародне значення, яке парламент ухвалив при прийнятті статті 133 Акту 1988 року».

62. Оскільки пан Маллен не був невинуватим у пред'явлених йому обвинуваченнях, він не мав права на компенсацію за статтею 133.

(b) Після провадження щодо компенсації у справі заявниці

63. У справі «*R (Adams) проти міністра юстиції*», [2011] UKSC 18, Верховний суд, засідаючи у складі дев'яти суддів, повинен був розглянути значення «судової помилки» у статті 133 Акту 1988 року. Судді висловили різні думки з приводу точного тлумачення виразу.

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МАТЕРІАЛИ ТА ПРАКТИКА

A. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року

64. Стаття 14(2) МПГПП передбачає:

«Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, допоки його вина не буде доведена згідно із законом».

65. Стаття 14(6) передбачає:

«Коли будь-яку особу остаточним рішенням було засуджено за кримінальний злочин і коли винесений їй вирок був потім скасований або її було помилувано на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно із законом, коли не буде доведено, що зазначена невідома обставина не була свого часу виявлена виключно або частково з її вини».

66. Комітет ООН з прав людини розглянув застосування відповідних статей МПГПП. У справі «*W.J.H. проти Нідерландів*», повідомлення № 408/1990 [1992] UNHRC 25, в якій стверджувалося про порушення статті 14(2) і (6) після відмови в присудженні компенсації після виправдання, Комітет зазначив, що стаття 14(2) застосовується лише до кримінального провадження, а не до провадження щодо компенсації за шкоду. Він також встановив, що умов, викладених у статті 14(6), не було дотримано.

67. У своєму Зауваженні загального порядку № 32 по статті 14, опублікованому 23 серпня 2007 року, Комітет з прав людини зазначив щодо презумпції невинуватості:

«30. Відповідно до статті 14, пункту 2, кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, допоки його вина не буде доведена згідно із законом. Презумпція невинуватості, яка має основоположне значення для захисту прав людини, накладає на сторону обвинувачення тягар доведення обвинувачення, гарантує, що ніяка вина не може презюмуватися, допоки вона не буде доведена поза всяких розумних сумнівів, гарантує, що обвинувачений користується перевагою сумніву, та вимагає поведінки з особами, обвинуваченими у вчиненні кримінального діяння, відповідно до цього принципу. Усі державні органи влади зобов'язані утримуватися від нанесення шкоди результату судового розгляду, зокрема, утримуватися від публічних заяв, що підтверджують вину обвинуваченого. Як правило, підсудні не повинні бути закуті в кайдани та утримуватися в клітках під час судового процесу або іншим чином доставлятися до суду у спосіб, який свідчив би про те, що вони можуть бути небезпечними злочинцями. Засоби масової інформації повинні утримуватися від висвітлення новин, які підривають презумпцію невинуватості. Крім того, тривалість досудового утримання під вартою особи ніколи не повинна сприйматись як ознака вини та її ступеня. Відмова в застосуванні застави або висновки щодо відповідальності в цивільному судочинстві не впливають на презумпцію невинуватості». (Виноски опущені).

68. Стосовно права на компенсацію за судову помилку Комітет у відповідній частині зазначив:

«53. Ця гарантія не застосовується, якщо буде доведено, що такий істотний факт не було вчасно виявлено виключно або частково з вини обвинуваченого. У таких випадках тягар доведення лежить на державі. Крім того, компенсація не призначається, якщо вирок скасовано апеляційною інстанцією, тобто, до того, як вирок набуде чинності, або якщо мало місце помилування з гуманітарних або дискреційних мотивів чи з міркувань справедливості, які не припускають, що мала місце судова помилка».

В. Стаття 3 Протоколу № 7 до Конвенції

69. Стаття 3 Протоколу № 7 передбачає наступне:

«Якщо остаточним рішенням особу було засуджено за вчинення кримінального правопорушення і якщо на підставі нового чи нововиявленого факту, який беззаперечно доводить наявність судової помилки, винесений їй вирок було потім скасовано або її було помилувано, то ця особа, яка зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно із законом або практикою

відповідної держави, якщо тільки не буде доведено, що зазначений невідомий факт не було свого часу виявлено повністю або частково з вини цієї особи».

70. Сполучене Королівство не підписало Протокол № 7 і не приєдналося до нього.

71. Керівний комітет з прав людини підготував Пояснювальну записку до Протоколу № 7 та надав її Комітету міністрів Ради Європи. На її початку пояснюється, що доповідь:

«...не є документом автентичного тлумачення тексту Протоколу, хоча вона й може полегшити розуміння положень, що містяться в ньому».

72. Стосовно статті 3 Протоколу № 7 доповідь зазначає, зокрема:

«23. По-друге, стаття застосовується лише тоді, коли вирок особи було згодом скасовано або її було помилувано - в будь-якому випадку на тій підставі, що нова або нововиявлена обставина беззаперечно доводить наявність судової помилки, тобто, певного серйозного порушення в судовому провадженні, пов'язаного з грубим порушенням прав засудженого. Таким чином, ця стаття містить вимогу виплачувати компенсацію, якщо вирок було згодом скасовано або якщо помилування було застосовано з деяких інших підстав...

...

25. У всіх випадках, в яких ці передумови були виконані, компенсація виплачується «згідно із законом або практикою відповідної держави». Це не означає, що компенсація не виплачується, якщо закон або практика не передбачають такої компенсації. Це означає, що закон або практика держави повинні передбачати виплату компенсації в усіх випадках, до яких застосовується ця стаття. Намір полягає в тому, щоб держави були зобов'язані відшкодовувати особам лише в очевидних випадках судової помилки, - в тому сенсі, що має бути визнання того, що відповідна особа очевидно була невинуватою. Стаття не має наміру дати право на компенсацію у випадках, в яких усі передумови не було виконано, наприклад, якщо апеляційний суд скасував обвинувальний вирок, оскільки він виявив певний факт, який призвів до виникнення розумних сумнівів у вині обвинуваченого, і який суд першої інстанції не взяв до уваги».

С. Право і практика стосовно проваджень щодо компенсації після закриття справи або виправдання особи в державах-членах

73. Згідно з наявною в Суду інформацією єдиного підходу щодо законодавства та практики в питаннях компенсації після закриття справи або виправдання особи в досліджених тридцяти шести державах-членах немає. Деякі держави встановили більш ніж одну систему, передбачивши різні види компенсації.

74. Процедури подачі клопотань про компенсацію істотно відрізняються в досліджених державах. Як вбачається, в десяти державах існуюче провадження щодо компенсації безпосередньо пов'язане з кримінальним провадженням, а суд, який розглядав кримінальну справу, компетентний розглядати позови про компенсацію шкоди, якщо мало місце виправдання особи в первісному судовому провадженні (в Німеччині, Росії та Україні) або скасування обвинувального вироку після повторного розгляду справи (в Бельгії, Франції, Німеччині, Греції, Італії, Люксембурзі, Монако та Швейцарії).

75. У тридцяти державах існуюче провадження щодо компенсації не залежить від кримінального провадження (в Австрії, Албанії, Боснії і Герцеговині, Болгарії, Хорватії, Чеській Республіці, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Угорщині, Ірландії, Литві, Люксембурзі, Мальті, Молдові, Монако, Норвегії, Польщі, Румунії, Росії, Сербії, Іспанії, Словаччині, Словенії, Швеції, Колишній Югославській Республіці Македонія, Туреччині та Україні). У цих державах заява про компенсацію може

подаватися в адміністративному порядку до міністрів або посадових осіб (в Австрії, Боснії і Герцеговині, Хорватії, Чехії, Данії, Естонії, Фінляндії, Ірландії, Люксембурзі, Монако, Чорногорії, Сербії, Словаччині, Словенії та Іспанії та Колишній Югославській Республіці Македонія), до цивільних чи адміністративних судів (в Албанії, Болгарії, Франції, Угорщині, Литві, Молдові, Норвегії, Румунії, Росії, Швеції та Україні) або до кримінальних судів, до складу якого входять судді, що не входили до складу суду, який розглядав первісну кримінальну справу (в Польщі та Туреччині). Майже в усіх досліджених державах існують процесуальні строки, які прив'язують подачу позову про компенсацію шкоди до завершення провадження по кримінальній справі. Виняток становлять Ірландія та Мальта.

76. Переважна більшість досліджених держав запровадили системи компенсації, які є набагато більш щедрими, ніж та, що існує у Сполученому Королівстві. У багатьох досліджених державах компенсація фактично є автоматичною після встановлення невинуватості особи, скасування обвинувального вироку або закриття справи (наприклад, в Болгарії, Хорватії, Чехії, Данії, Фінляндії, Німеччині, Чорногорії, Колишній Югославській Республіці Македонія, Румунії, Туреччині та Україні).

77. Практика держав-учасниць щодо компенсації дуже малоінформативна в питанні тлумачення «судової помилки».

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 § 2 КОНВЕНЦІЇ

78. Заявниця скаржилася на те, що зазначені підстави для відмови в присудженні їй компенсації після її виправдання порушили презумпцію невинуватості. Вона посилалася на статтю 6 § 2 Конвенції, яка передбачає наступне:

«Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку».

79. Уряд не погодився з таким твердженням.

A. Межі розгляду скарги

80. Заявниця погодилася, що відмова в присудженні компенсації як така не порушувала будь-якого питання за статтею 6 § 2, оскільки вона жодним чином не натякала на погляди держави стосовно її вини або невинуватості. Її скарга полягала в тому, що відмова Високого суду та апеляційного суду в її справі була заснована на підставах, які викликали сумніви з приводу її невинуватості.

81. Уряд наголосив, що стаття 6 § 2 не містить загального права на компенсацію після виправдання на підставі лише того, що особи в результаті виправдання вважаються невинуватими в раніше пред'явлених їм обвинуваченнях. Положенням статті 133 Акту 1988 не слід розширене тлумачення, засноване на тому, що компенсація повинна надаватися якомога широкому колу виправданих осіб.

82. Суд повторює, що стаття 6 § 2 не гарантує особі, обвинуваченій у скоєнні злочину, права на компенсацію за законне утримання під вартою або компенсацію судових витрат, якщо провадження згодом закривається або закінчується

винесенням виправдувального вироку (див., серед багатьох інших справ, справи «*Englert проти Німеччини*», рішення від 25 серпня 1987 року, § 36, Series A no. 123; «*Sekanina*», згадана вище, § 25; «*Carreau проти Бельгії*», № 42914/98, § 23, ECHR 2005-I; «*Yassar Hussain проти Сполученого Королівства*», № 8866/04, § 20, ECHR 2006-III; та «*Tendam проти Іспанії*», № 25720/05, § 36, рішення від 13 липня 2010 року). Так само, ця стаття не гарантує особі, виправданій у скоєнні злочину, права на компенсацію за судову помилку будь-якого виду.

83. Питання, що стоїть перед Судом, полягає не в тому, чи порушила сама по собі відмова в присудженні компенсації право заявниці на презумпцію невинуватості. Розгляд Судом скарги спрямований на те, чи було окреме рішення про відмову в присудженні компенсації у справі заявниці, в тому числі зазначені підстави та використані формулювання, сумісним з принципом презумпції невинуватості, закріпленим у статті 6 § 2.

В. Прийнятність

1. Доводи сторін

(а) Уряд

84. На думку уряду, стаття 6 § 2 застосовується лише до осіб, обвинувачених у вчиненні кримінального правопорушення. Уряд стверджував, що навіть при широкому тлумаченні «кримінального провадження», застосованому Судом, провадження щодо компенсації в цій справі виходило за межі такого тлумачення.

85. По-перше, уряд зазначив, що в практиці Суду не було рішень, в яких би йшлося про те, що стаття 6 § 2 застосовується до оцінки права на отримання компенсації відповідно до критеріїв, що містяться в статті 3 Протоколу № 7. Дійсно, стверджував уряд, у зазначеній вище справі «*Sekanina*», § 25, Суд встановив, що стаття 6 § 2 не застосовується до такого провадження. Він стверджував, що такий підхід узгоджується з підходом Комітету ООН з прав людини у справі «*W.J.H. проти Нідерландів*» (див. вище, пункт 66). Відмова в компенсації, заснована на відсутності права на неї, не може бути несумісною зі статтею 6 § 2. Якщо вважати інакше, це зведе нанівець критерії та обмеження статті 14(6) МПГПП та статті 3 Протоколу № 7.

86. По-друге, хоча уряд погодився з тим, що було визнано, що стаття 6 § 2 застосовується до певних типів проваджень щодо компенсації, це має місце лише тоді, коли існує тісний зв'язок з попереднім кримінальним провадженням, яке призвело до виникнення позову. Тут, навпаки, рішення про компенсацію було відмінним та окремим від рішення про скасування вироку, тому що воно в цілому було прийняте органом виконавчої влади, а не судом. Воно було прийняте в результаті адміністративної процедури, а не в ході кримінального провадження. Воно могло бути засноване на інших доказах, які не розглядалися самим судом під час кримінального провадження. З точки зору часу, воно було віддаленим, оскільки позов про компенсацію може бути поданий максимум протягом двох років після скасування обвинувального вироку. Нарешті, воно було винесено та повідомлено заявниці на конфіденційній основі. Хоча оцінка того, чи було беззаперечно доведено судову помилку, як це вимагається статтею 133 Акту 1988 року, включає в себе здійснення певної оцінки доказів, які від початку призвели до винесення вироку,

процес не містив будь-якого порушення презумпції невинуватості та не підривав виправдувальний вирок.

87. Тому уряд запропонував Суду зробити висновок, що питання презумпції невинуватості взагалі ніяк не входять до контексту рішень, прийнятих відповідно до статті 133 Акту 1988 року і, як наслідок, визнати заяву неприйнятною.

(b) Заявниця

88. Заявниця наголосила, що Суд виніс значну кількість рішень, в яких йшлося про те, що стаття 6 § 2 застосовується при здійсненні оцінки права на отримання компенсації після виправдання особи (посилаючись, зокрема, на згадані вище справи «*Rushiti*» та «*Hammer*», а також на «*Puig Panella проти Іспанії*», № 1483/02, рішення від 25 квітня 2006 року). Хоча в деяких справах стосовно проваджень щодо компенсації в цивільних справах Суд визнав, що стаття 6 § 2 не застосовується, заявниця наголосила, що в тих справах суди повинні були здійснити оцінку цивільної відповідальності, тоді як стаття 133 вимагає здійснення оцінки підстав для виправдання особи і того, що таке виправдання говорило про кримінальну відповідальність. Крім того, тоді як в цивільному провадженні необхідно дотриматися балансу з правами третіх осіб, в цій справі такий баланс є недоречним, оскільки відповідальність за виплату компенсації несла держава. У будь-якому випадку, Суд визнав статтю 6 § 2 застосовною навіть у справах, що стосуються цивільного провадження, в яких таке провадження закінчилося поставленням невинуватості заявника під сумнів (з посиланням на справу «*Opp проти Норвегії*», № 31283/04, рішення від 15 травня 2008 року).

89. Заявниця не погодилася з тим аргументом, що стаття 6 § 2 застосовується лише тоді, коли існує тісний зв'язок з кримінальним провадженням. Вона послалася на висновки Суду у справах «*Šikić проти Хорватії*», № 9143/08, § 47, рішення від 15 липня 2010 року, та «*Vanjak проти Хорватії*», № 29889/04, § 41, рішення від 14 січня 2010 року, про те, що коли кримінальне провадження закривається, презумпція невинуватості повинна бути забезпечена в «будь-якому іншому провадженні будь-якого характеру». Вона стверджувала, що це тим більше має бути актуальним у справах про виправдання, в яких захист, передбачений статтею 6 § 2, є ще сильнішим.

90. Заявниця стверджувала, що у будь-якому разі присудження компенсації за статтею 133 очевидно тісно пов'язане з кримінальним провадженням, результатом якого стало винесення вироку, який було потім скасовано. Із статті 133 та рішення Верховного суду у справі «*R (Adams)*» (див. вище, пункт 63) очевидним було те, що ключовим питанням у провадженні щодо компенсації була та особлива причина, за якої вирок було скасовано, а рішення щодо присудження компенсації вимагало орган, який приймав рішення, розглянути рішення апеляційного суду, яким обвинувальний вирок було скасовано. Відмова в призначенні компенсації на визначених у справі «*R (Adams)*» підставах порушувала питання про те, чи визнала держава, що особа, яка вимагає компенсації, дійсно була невинуватою. Це саме по собі було достатнім для того, щоб дійти висновку про застосовність статті 6 § 2.

91. Нарешті, заявниця стверджувала, що вважати, що стаття 6 § 2 не застосовується до систем компенсацій, передбачених статтею 14(6) МПГПП та статтею 3 Протоколу № 7, але застосовується до всіх інших форм компенсації після виправдання особи, буде неправильним. У проведенні такої відмінності немає жодної логіки.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи

(i) Вступ

92. Мета та наміри Конвенції як інструменту захисту людини вимагає, щоб її положення тлумачилися та застосовувалися таким чином, щоб її гарантії були практичними та ефективними (див., зокрема, справи «*Soering проти Сполученого Королівства*», рішення від 7 липня 1989 року, § 87, Series A, № 161; та «*Al-Skeini та інші проти Сполученого Королівства*» [ВП], № 55721/07, § 162, ECHR 2011). Суд прямо зазначив, що це стосується і права, закріпленого в статті 6 § 2 (див., наприклад, справи «*Alenet de Ribemont проти Франції*», рішення від 10 лютого 1995 року, § 35, Series A no. 308; та «*Carreau*», згадана вище, § 21).

93. Стаття 6 § 2 забезпечує «право вважатися невинуватим доти, доки вину не буде доведено в законному порядку». Презумпція невинуватості, яка розглядається як процесуальна гарантія в контексті самого кримінального провадження, накладає вимоги щодо, зокрема, тягаря доведення (див. справи «*Barberà, Messegue i Jabardo проти Іспанії*», рішення від 6 грудня 1988 року, § 77, Series A no. 146; та «*Telfner проти Австрії*», № 33501/96, § 15, рішення від 20 березня 2001 року; правових презумпцій факту і права (див. справи «*Salabiaku проти Франції*», рішення від 7 жовтня 1988 року, § 28, Series A no. 141-A; та «*Radio France та інші проти Франції*», № 53984/00, § 24, ECHR 2004-II); привілею проти самообвинувачення (див. справи «*Saunders проти Сполученого Королівства*», рішення від 17 грудня 1996 року, § 68, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI; та «*Heaney та McGuinness проти Ірландії*», № 34720/97, § 40, ECHR 2000-XII); досудового оприлюднення елементів справи (див. справи «*Akau проти Туреччини*», № 34501/97, ухвала щодо прийнятності від 19 лютого 2002 року; та «*G.C.P. проти Румунії*», № 20899/03, § 46, рішення від 20 грудня 2011 року); та передчасних висловлювань суду або інших представників держави про вину обвинуваченої особи (див. справи «*Alenet de Ribemont*», згадана вище, §§ 35-36; та «*Nešćák проти Словаччини*», № 65559/01, § 88, рішення від 27 лютого 2007 року).

94. Разом з тим, презумпція невинуватості, дотримуючись необхідності забезпечити практичність та ефективність права, гарантованого статтею 6 § 2, має й інший аспект. Її загальна мета в цьому другому аспекті полягає в захисті осіб, які були виправдані за кримінальним обвинуваченням, або щодо яких кримінальну справу було закрито, від ставлення представників держави та органів влади, як нібито вони насправді є винними в пред'явленому їм обвинуваченні. У цих випадках презумпція невинуватості вже діяла - через застосування на судовому провадженні різних вимог, властивих процесуальним гарантіям, які вона надає, - з метою забезпечення запобігання винесенню несправедливого обвинувального вироку. Без захисту, призначеного для забезпечення поваги до будь-якого подальшого провадження щодо виправдання або закриття справи, гарантії справедливого судового розгляду за статтею 6 § 2 можуть ризикувати перетворитися на теоретичні та ілюзорні. Після закінчення кримінального провадження на кону також стоїть репутація особи та те, яким чином ця особа сприймається громадськістю. Певною мірою, захист, передбачений статтею 6 § 2 в цьому відношенні, може збігатися із захистом, що надається статтею 8 (див., наприклад, справи «*Zollman проти Сполученого Королівства*» (прийнятність), № 62902/00, ECHR 2003-XII; та

«*Taliadorou i Stylianou проти Кіпру*», № 39627/05 та 39631/05, §§ 27 та 56-59, рішення від 16 жовтня 2008 року).

(ii) Застосовність статті 6 § 2

95. Як чітко зазначено в формулюванні самої статті, стаття 6 § 2 застосовується тоді, коли особа «обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення». Суд неодноразово підкреслював, що це автономна концепція, яка повинна тлумачитися відповідно до трьох критеріїв, викладених у його рішеннях, а саме: кваліфікації провадження в національному законодавстві, їхньої основної сутності, а також ступеню і тяжкості потенційного покарання (див., серед багатьох інших рішень, про поняття «кримінального обвинувачення» справи «*Engel та інші проти Нідерландів*», рішення від 8 червня 1976 року, § 82, Series A no. 22; та «*Phillips проти Сполученого Королівства*», № 41087/98, § 31, ECHR 2001-VII). Щоб здійснити оцінку будь-якої скарги за статтею 6 § 2, що виникає в контексті судового провадження, перш за все необхідно з'ясувати, чи включало оспорюване провадження визначення «кримінального обвинувачення» за змістом практики Суду.

96. Однак у справах, пов'язаних з другим аспектом захисту, що надається статтею 6 § 2, який виникає тоді, коли кримінальна справа закривається, очевидним є те, що застосування вищевикладеної перевірки є недоцільним. У таких випадках кримінальні справи за необхідністю були закриті і - якщо лише подальші судові провадження не призводять до нового кримінального обвинувачення в автономному значенні Конвенції - якщо стаття 6 § 2 і застосовується, вона повинна бути застосована з інших підстав.

97. Сторони не висували аргумент про те, що порушене заявницею провадження щодо компенсації призвело до «кримінального обвинувачення» в автономному значенні Конвенції. Тому в цій справі задіяний другий аспект захисту, що надається статтею 6 § 2. Відповідно, Суд перевірить, яким чином він підійшов до застосовності статті 6 § 2 до подальшого судового провадження в таких справах.

98. У минулому Суд розглядав питання застосування статті 6 § 2 до судових рішень, прийнятих після завершення кримінального провадження шляхом закриття справи або після винесення виправдувального вироку в провадженнях, що стосувалися, зокрема:

(а) зобов'язання колишнього обвинуваченого понести судові витрати та витрати сторони обвинувачення (див. справи «*Minelli проти Швейцарії*», рішення від 25 березня 1983 року, §§ 30-32, Series A no. 62; та «*McHugo проти Швейцарії*», № 55705/00, ухвала щодо прийнятності від 12 травня 2005 року);

(б) клопотання колишнього обвинуваченого про присудження компенсації за утримання під вартою або за інші незручності, спричинені кримінальним провадженням (див. справи «*Englert*», згадана вище, § 35; «*Nölkenbockhoff проти Німеччини*», рішення від 25 серпня 1987 року, § 35, Series A no. 123; «*Sekanina*», згадана вище, § 22; «*Rushiti*», згадана вище, § 27; «*Mulaj та Sallahi проти Австрії*», № 48886/99, ухвала щодо прийнятності від 27 червня 2002 року; «*O.*», згадана вище, §§ 33-38; «*Hammer*», згадана вище, §§ 41-46; «*Baars проти Нідерландів*», № 44320/98, § 21, рішення від 28 жовтня 2003 року; «*Capeau проти Бельгії*», № 42914/98, ухвала щодо прийнятності від 6 квітня 2004 року; «*Del Latte проти Нідерландів*», № 44760/98, § 30, рішення від 9 листопада 2004 року; «*A.L. проти Німеччини*», № 72758/01, §§ 31-33, рішення від 28 квітня 2005 року; «*Puig Panella*», згадана вище, § 50; «*Tendam*», згадана вище, §§ 31 та 36; «*Bok проти Нідерландів*»,

№ 45482/06, §§ 37-48, рішення від 18 січня 2011 року; та «*Lorenzetti проти Італії*», № 32075/09, § 43, рішення від 10 квітня 2012 року);

(с) клопотання колишнього обвинуваченого про присудження витрат на юридичну допомогу (див. справи «*Lutz проти Німеччини*», рішення від 25 серпня 1987 року, §§ 56-57, Series A no. 123; «*Leutscher проти Нідерландів*», рішення від 26 березня 1996 року, § 29, Reports 1996-II; «*Yassar Hussain*», згадана вище, § 19; та «*Ashendon та Jones проти Сполученого Королівства*», №№ 35730/07 та 4285/08, §§ 42 та 49, рішення від 15 грудня 2011 року);

(d) клопотання колишнього обвинуваченого про виплату компенсації за шкоду, спричинену незаконним або свавільним розслідуванням або кримінальним переслідуванням (див. справи «*Panteleyenko проти України*», № 11901/02, § 67, рішення від 29 червня 2006 року; та «*Grabchuk проти України*», № 8599/02, § 42, рішення 21 вересня 2006 року);

(е) накладання цивільного зобов'язання щодо виплати компенсації потерпілій стороні (див. справи «*Ringvold проти Норвегії*», № 34964/97, § 36, ECHR 2003-II; «*Y. проти Норвегії*», № 56568/00, § 39, ECHR 2003-II; «*Orr*», згадана вище, §§ 47-49; «*Erkol проти Туреччини*», № 50172/06, §§ 33 та 37, рішення від 19 квітня 2011 року; «*Vulakh та інші проти Росії*», № 33468/03, § 32, рішення від 10 січня 2012 року; «*Diacenco проти Румунії*», № 124/04, § 55, рішення від 7 лютого 2012 року; «*Lagardère проти Франції*», № 18851/07, §§ 73 та 76, рішення від 12 квітня 2012 року; та «*Constantin Florea проти Румунії*», № 21534/05, §§ 50 та 52, рішення від 19 червня 2012 року);

(f) відхилення цивільного позову, поданого заявником проти страхових компаній (див. справи «*Lundkvist проти Швеції*» (прийнятність), № 48518/99, ECHR 2003-XI; та «*Reeves проти Норвегії*», № 4248/02, ухвала щодо прийнятності від 8 липня 2004 року);

(g) тримання в силі судового наказу про поміщення дитини під опіку після того, як сторона обвинувачення вирішила не висувати обвинувачення проти батька за жорстоке поводження з дитиною (див. справу «*O.L. проти Фінляндії*», № 61110/00, ухвала щодо прийнятності від 5 липня 2005 року);

(h) дисциплінарного провадження або звільнення (див. справи «*Moulet проти Франції*», № 27521/04, ухвала щодо прийнятності від 13 вересня 2007 року; «*Taliadorou та Stylianou*», згадана вище, § 25; «*Šikić*», згадана вище, §§ 42-47, та «*Çelik (Bozkurt) проти Туреччини*», № 34388/05, § 34, рішення від 12 квітня 2011 року);

(i) позбавлення права заявника на соціальне житло (див. справу «*Vassilios Stavropoulos проти Греції*», № 35522 /04, §§ 28-32, рішення від 27 вересня 2007 року).

99. У низці цих справ Суд виніс рішення на користь застосовності статті 6 § 2. Пояснюючи, чому стаття 6 § 2 застосовується, незважаючи на відсутність триваючих кримінальних обвинувачень в трьох більш ранніх справах, Суд зазначив, що рішення щодо права заявників на відшкодування судових витрат та компенсацію були «наслідками та необхідними супутниками» або «прямим продовженням» закриття кримінального провадження (див. згадані вище справи «*Englert*», § 35; «*Nölkenbockhoff*», § 35, та «*Lutz*», § 56). Подібно цьому, в низці більш пізніх справ Суд дійшов висновку, що австрійське законодавство та практика «пов'язували два питання - кримінальну відповідальність обвинуваченого та право на компенсацію - до такої міри, що рішення по останньому питанню можна було розглядати як наслідок і, в деякій мірі, як додаток до рішення по першому питанню», в результаті

чого стаття 6 § 2 застосовувалася до проваджень щодо компенсації (див. згадані вище справи «*Sekanina*», § 22; «*Rushiti*», § 27, та «*Weixelbraun*», § 24).

100. Розвиваючи цю думку в подальших справах, Суд дійшов висновку, що позови заявників про компенсацію «не лише були подані вчасно після завершення кримінальних проваджень, але й також були пов'язані з цими провадженнями в законодавстві та на практиці як з точки зору юрисдикції, так і з точки зору суті», створюючи зв'язок між двома провадженнями з тим результатом, що стаття 6 § 2 була застосовна (див. згадані вище справи «*O.*», § 38, та «*Hammern*», § 46).

101. У справах, що стосувалися права потерпілої сторони на отримання компенсації від заявника, якого раніше було визнано невинуватим у кримінальному обвинуваченні, Суд постановив, що якщо рішення про цивільну компенсацію містило заяву, яка вказувала на кримінальну відповідальність, це створювало зв'язок між двома провадженнями з тим результатом, що стаття 6 § 2 Конвенції застосовувалася до рішення за позовом про компенсацію (див. згадані вище справи «*Ringvold*», § 38; «*Y.*», § 42, та «*Orr*», § 49).

102. Більш недавно Суд висловив думку, що після закриття кримінальної справи презумпція невинуватості вимагає, щоб відсутність кримінального засудження особи бралася до уваги і в будь-якому іншому провадженні будь-якого характеру (див. згадані вище справи «*Vanjak*», § 41, та «*Šikić*», § 47). Він також зазначив, що будь-який орган влади, який прямо або опосередковано посилається на кримінальну відповідальність відповідної сторони, повинен зважати на резолютивну частину виправдувального вироку (див. згадані вище справи «*Vassilios Stavropoulos*», § 39; «*Tendam*», § 37, та «*Lorenzetti*», § 46).

(iii) Висновок

103. Дана справа стосується застосування принципу презумпції невинуватості в ході судового провадження після скасування АСКС вироку заявниці - скасування, яке дало право на виправдання. Беручи до уваги цілі статті 6 § 2, про які говорилося вище (див. пункти 92-94) та підхід, який слідує із справ Суду, Суд сформулює принцип презумпції невинуватості в цьому контексті наступним чином: презумпція невинуватості означає, що якщо мало місце кримінальне обвинувачення, а кримінальна справа закінчилася виправданням, особа, яка була в центрі кримінального провадження, є невинуватою в очах закону, і з нею повинні поводитися у спосіб, що відповідає її невинуватості. Таким чином, у цьому сенсі презумпція невинуватості залишається після завершення кримінального провадження з метою забезпечення поваги до невинуватості даної особи стосовно будь-якого обвинувачення, яке не було доведено. Цей керівний принцип стоїть в основі підходу Суду про застосовність статті 6 § 2 в цих справах.

104. Кожного разу, коли виникає питання про застосовність статті 6 § 2 в контексті подальшого провадження, заявник повинен довести наявність зв'язку, про який говорилося вище, між завершеним кримінальним провадженням та подальшим провадженням. Такий зв'язок буде ймовірно присутнім, наприклад, якщо подальше провадження вимагає розгляду результатів попереднього кримінального провадження і, зокрема, коли воно зобов'язує суд проаналізувати рішення по кримінальній справі, долучитися до перегляду або оцінки доказів у кримінальній справі, здійснити оцінку участі заявника в деяких або всіх подіях, які призвели до виникнення кримінального обвинувачення, або прокоментувати певні елементи, які продовжують вказувати на можливу вину заявника.

105. Беручи до уваги характер викладеної вище гарантії статті 6 § 2, той факт, що стаття 133 Акту 1988 року була прийнята для того, щоб держава-відповідач дотрималася своїх зобов'язань за статтею 14(6) МПГПП, і що вона сформульована в термінах, майже ідентичних цій статті, а також статті 3 Протоколу № 7, не має в якості наслідку винесення оскаржуваного провадження щодо компенсації поза межі застосовності статті 6 § 2, як це стверджує уряд. Ці дві статті стосуються абсолютно різних аспектів кримінального процесу. Жодного натяку на те, що стаття 3 Протоколу № 7 була призначена для того, щоб охопити конкретну загальну ситуацію загальних гарантій, аналогічних тим, що містяться в статті 6 § 2, немає (див., для порівняння та протиставлення, справу «*Мааоїна проти Франції*» [ВП], № 39652/98, §§ 36-37, ECHR 2000-X). Дійсно, стаття 7 Протоколу № 7 роз'яснює, що положення матеріальних статей Протоколу повинні розглядатися як додаткові статті Конвенції, і що «всі положення Конвенції застосовуються відповідно». Таким чином, не можна говорити, що стаття 3 Протоколу № 7 є формою спеціального закону (*lex specialis*), який виключає застосування статті 6 § 2.

(b) Застосування загальних засад до фактів даної справи

106. Оскільки заявниці було раніше пред'явлено офіційне обвинувачення в скоєнні кримінального правопорушення, який полягав у ненавмисному вбивстві, презумпція невинуватості застосовувалася до цього правопорушення з моменту пред'явлення обвинувачення. Хоча захист, що надається презумпцією, перестав діяти після винесення вироку, який вона відразу не оскаржила в апеляційному порядку, він був поновлений після її подальшого виправдання в силу рішення АСКС (див. вище, пункт 45).

107. Відповідно, завдання Суду на даному етапі його аналізу полягає у встановленні того, чи існував зв'язок між завершеним кримінальним провадженням та провадженням щодо компенсації, з урахуванням викладених вище відповідних міркувань (див. вище, пункт 104). У цьому зв'язку Суд зазначає, що провадження за статтею 133 Акту 1988 вимагає, щоб мало місце скасування раніше винесеного вироку. Саме подальше скасування обвинувального вироку створює право подавати клопотання про компенсацію за судову помилку. Крім того, для того, щоб розглянути питання про те, чи були дотримані передбачені в статті 133 кумулятивні критерії, міністр та суди в ході судового перегляду зобов'язані враховувати винесене АСКС рішення. Лише шляхом вивчення цього рішення вони можуть визначити, чи було засноване скасування обвинувального вироку, в результаті якого було виправдано дану заявницю, на нових доказах, і чи свідчило воно про існування судової помилки.

108. Таким чином, Суд є переконаним в тому, що заявниця довела існування необхідного зв'язку між кримінальним провадженням та подальшим провадженням щодо компенсації. Як результат, стаття 6 § 2 застосовувалася в контексті судового провадження за статтею 133 Акту 1988 року та гарантувала поведінку із заявницею у спосіб, сумісний з її невинуватістю. Тому заяву не можна відхилити за статтею 35 § 3 (а) Конвенції як таку, що є несумісною *ratione materiae* з положеннями Конвенції.

109. Крім того, Суд не вважає, що скарга є явно необґрунтованою в розумінні статті 35 § 3 (а) або неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, Суд відхиляє заперечення уряду про неприйнятність та визнає скаргу прийнятною.

С. Суть

1. Доводи сторін

(а) Заявниця

110. Заявниця стверджувала, що відмова Високого суду та апеляційного суду в її позові ґрунтувалася на підставах, що викликали сумніви стосовно її невинуватості. Зокрема, вона навела в якості прикладів: висновки Високого суду про те, що все ще існували «вагомні докази проти» неї (див. вище, пункт 31); посилання апеляційного суду на той факт, що нові докази «*могли б* призвести до іншого результату, якби їх розглянув суд присяжних» (див. вище, пункт 33); коментар апеляційного суду про те, що він «не мав сумнівів, що [рішення АСКС] непрямо не вказує на те, що проти заявниці... не було б обвинувачень» (див. пункт 38 вище), а також висновок апеляційного суду про те, що «немає ніяких підстав стверджувати, що враховуючи нові докази, не було б підстав передавати справу на розгляд до суду присяжних» (див. вище, пункт 39). Ці коментарі слід розглядати у світлі загальної позиції стосовно права на отримання компенсації. Рішення апеляційного суду явно натякало на те, що вона могла б потенційно бути засуджена, якби було здійснено повторний розгляд її справи.

111. Заявниця вказала на те, що вимагати від особи доведення своєї невинуватості було визнано порушенням статті 6 § 2 в низці справ (посилаючись на процитовані вище справи «*Capeau*», «*Puig Panella*» та «*Tendam*»). Вона стверджувала, що якщо держава встановлює вимогу про те, що невинуватість має бути встановлена, перш ніж виникне право на компенсацію, неминучим є те, що висновок про відсутність права на компенсацію натякає на те, що держава ставить під сумнів невинуватість особи.

112. Нарешті, заявниця посилалася на рішення Суду, в яких зазначалося, що навіть просте озвучення сумнівів щодо невинуватості суперечить статті 6 § 2 у справах, в яких мало місце виправдання особи (посилаючись на згадані вище справи «*Sekanina*», «*Rushiti*» та «*Diacenco*»). Заявниця наполягала, що її виправдання було чітко засноване на питаннях суті справи, оскільки АСКС під час скасування її обвинувального вироку дійшов висновку, що фактична та доказова бази її засудження були хиткими.

113. Вона дійшла висновку, що в провадженні щодо компенсації в її справі суди поставили під сумнів її невинуватість, і запропонувала Судові встановити порушення статті 6 § 2.

(b) Уряд

114. Уряд не погодився з тим, що мало місце порушення статті 6 § 2 в даній справі. Стаття 133 Акту 1988 року ніяк не порушувала презумпцію невинуватості, як і не ставила під сумнів правильність виправдання або право заявниці на презумпцію невинуватості. Справи, на які посилалася заявниця, наприклад, згадана вище справа «*Rushiti*», не можуть бути витлумачені як такі, що виправдовують крайнє тлумачення статті 6 § 2, згідно з яким що якщо особу було виправдано, то вона повинна завжди та для всіх цілей розглядатись як дійсно невинувата. Як стверджував уряд, це буде несумісним зі статтею 3 Протоколу № 7 або з практикою Суду стосовно сумісності зі статтею 6 § 2 цивільного провадження, яке базується на подібних фактах (з посиланням на згадану вище справу «*Y.*»).

115. Уряд стверджував, що в попередніх справах, пов'язаних з провадженням про компенсацію, в тому числі, наведених заявницею, Суд розглядав питання про спосіб, в який рішення про відмову в компенсації не залишало жодних сумнівів щодо того, що воно було засноване на презюмованій вині; використані формулювання вийшли за межі простих підозр або припущень. З іншого боку, такої ж самої проблеми не існувало в разі відмови в компенсації за статтею 133 Акту 1988 року в цілому або в разі конкретної відмови у справі заявниці. Відмова в компенсації сумісна зі статтею 6 § 2 за умови, що з використаних формулювань було ясно, що заявник ні в чому не обвинувачується (з посиланням на зазначену вище справу «A.L.»).

116. Нарешті, уряд послався на рішення Суду стосовно дії презумпції невинуватості в контексті цивільного або дисциплінарного провадження (з посиланням на згадані вище справи «Šikić», «Vanjak» та «Bok»). Ці рішення підтверджували, що Суд застосовує гнучкий підхід до сфери дії презумпції невинуватості поза межами кримінального провадження і що він проявив себе чутливим до необхідності забезпечення ефективності цивільних та дисциплінарних проваджень.

117. Уряд дійшов висновку, що в рішеннях національних судів ніщо не підривало або не ставило під сумнів виправдання заявниці. Таким чином, у цій справі порушення статті 6 § 2 не було.

2. Оцінка Суду

118. Суд зазначає, що дана справа не стосується відповідності системи компенсації, встановленої згідно зі статтею 133 Акту 1988 року, статті 3 Протоколу № 7, - Протоколу, який держава-відповідач не ратифікувала (див. вище, пункт 70). Тому даний Суд не має з'ясовувати, чи була дотримана ця стаття. Так само, не є його завданням і оцінка тлумачення державою-відповідачем виразу «судова помилка», який міститься в цій статті, окрім як у тій мірі, в якій можна говорити, що її тлумачення є несумісним з принципом презумпції невинуватості, закріпленим у статті 6 § 2.

119. Як пояснювалося вище, як тільки було встановлено, що існує зв'язок між двома провадженнями, Суд повинен визначити, чи була дотримана презумпція невинуватості за всіх обставин справи. Тому слід розпочати з розгляду підходу Суду до вивчення ним суті попередніх подібних справ.

(а) Підхід Суду в попередніх подібних справах

120. У ранній справі «Minelli» (згаданій вище), яка стосувалася рішення, згідно з яким заявник був зобов'язаний сплатити судові витрати сторони обвинувачення після закриття кримінальної справи, Суд наступним чином виклав застосовні принципи:

«37. На думку Суду, презумпція невинуватості буде порушена, якщо вину обвинуваченого раніше не було доведено у відповідності із законом та, зокрема, якщо він не мав можливості здійснити своє право на захист, а судові рішення відносно нього відображає думку, що він є винним. Це може бути так навіть за відсутності будь-якого формального висновку: достатньо, щоб були деякі міркування, які натякують на те, що суд вважає обвинуваченого винним».

121. У перших справах, в яких Суд розглядав питання позовів колишнього обвинуваченого щодо призначення компенсації або витрат на юридичні послуги, Суд опирався на принцип, викладений у справі «Minelli», пояснивши, що рішення,

згідно з яким було відмовлено в компенсації за утримання під вартою та у відшкодуванні необхідних судових та інших витрат обвинуваченого після закриття справи, може порушити питання за статтею 6 § 2, якщо мотивувальна частина рішення, яку неможливо відокремити від резолютивної частини рішення, по суті встановлювала вину обвинуваченого, хоча до цього його не було визнано винним згідно із законом і, зокрема, якщо він не мав можливості скористатися своїм правом на захист (див. згадані вище справи «Englert», § 37; «Nölkenbockhoff», § 37; та «Lutz», § 60). Усі три справи стосувалися попередніх кримінальних проваджень, які закінчилися закриттям кримінальних справ, а не виправданням. Не виявивши порушення статті 6 § 2, Суд пояснив, що національні суди описали «стан підозри», і що їхні рішення не містили будь-яких висновків щодо встановлення вини.

122. У подальшій справі «*Sekanina*» Суд провів відмінність між справами, в яких кримінальне провадження було закрито, та справами, в яких було винесено остаточний виправдувальний вирок, роз'яснивши, що озвучення підозри стосовно невинуватості обвинуваченого є допустимим лише коли закриття кримінальної справи не було здійснене у формі рішення по суті обвинувачення, однак посилання на такі підозри є недопустимим після набуття виправдувальним вирокom чинності (див. вище, § 30). Таким чином, вбачається, що зазначений у справі «*Sekanina*» принцип спрямований на обмеження застосування принципу, встановленого у справі «*Minelli*», справами, в яких кримінальне провадження було закрито. Рішення Суду свідчать, що в останніх справах принцип справи «*Minelli*» послідовно наводився як застосовний загальний принцип (див. згадані вище справи «*Leutscher*», § 29; «*Mulaj ma Sallahi*»; «*Baars*», §§ 26-27; «*Capeau*», § 22; «*A.L.*», § 31; «*Panteleyenko*», § 67; та «*Grabchuk*», § 42). Проведена у справі «*Sekanina*» відмінність між справами, в яких кримінальне провадження було закрито, та справами, в яких мало місце виправдання особи, була згодом застосована в більшості справ, які стосувалися виправдувальних вироків (див., наприклад, справи «*Rushiti*», згадана вище, § 31; «*Lamanna проти Австрії*», № 28923/95, § 38, рішення від 10 липня 2001 року; «*Weixelbraun*», згадана вище, § 25; «*O.*», згадана вище, § 39; «*Hammern*», згадана вище, § 47; «*Yassar Hussain*», згадана вище, §§ 19 та 23; «*Tendam*», згадана вище, §§ 36-41; «*Ashendon ma Jones*», згадана вище, §§ 42 та 49; та «*Lorenzetti*», згадана вище, §§ 44-47; але див., для порівняння та протиставлення, згадані вище справи «*Del Latte*» та «*Bok*»).

123. У справах, пов'язаних з позовами щодо цивільної компенсації, поданими потерпілими сторонами, незалежно від того, чи завершилося кримінальне провадження закриттям справи або ж виправданням, Суд підкреслив, що хоча звільнення від кримінальної відповідальності повинне враховуватися в цивільному провадженні щодо компенсації, воно не повинне перешкоджати встановленню цивільної відповідальності щодо виплати відшкодування, яка впливає з тих же самих фактів, але на основі менш суворого тягаря доведення. Однак якщо рішення національного суду про відшкодування міститиме заяву про кримінальну відповідальність відповідача, це порушить питання, які підпадають під сферу застосування статті 6 § 2 Конвенції (див. згадані вище справи «*Ringvold*», § 38; «*Y.*», §§ 41-42; «*Orr*», §§ 49 та 51, та «*Diacenco*», §§ 59-60). Цей підхід також застосовувався і в справах, що стосувалися цивільних позовів, поданих виправданими заявниками проти страхових компаній (див. згадані вище справи «*Lundkvist*» та «*Reeves*»).

124. У справах, що стосуються дисциплінарного провадження, Суд погодився, що автоматичного порушення статті 6 § 2 не буде тоді, коли заявника було визнано

винним у скоєнні дисциплінарного проступку на основі тих самих фактів, на яких базувалося і попереднє кримінальне обвинувачення проти нього, яке не призвело до винесення обвинувального вироку проти нього. Він підкреслив, що дисциплінарні органи мають право та є компетентними незалежно встановлювати обставини справ, які вони розглядають, і що склади кримінальних злочинів та дисциплінарних проступків не є ідентичними (див. згадані вище справи «*Vanjak*», §§ 69-72; та «*Šikić*», §§ 54-56).

125. Із наведеного вище аналізу справ Суду за статтею 6 § 2 випливає, що єдиного підходу до встановлення обставин, в яких ця стаття буде порушена в контексті провадження, що слідує завершенню кримінального провадження, немає. Як вбачається з існуючих рішень Суду, багато чого залежатиме від характеру та контексту проваджень, в яких було прийняте оспорюване рішення.

126. В усіх справах, і незалежно від застосованого підходу, формулювання, використані органом, що прийняв рішення, матимуть вирішальне значення в оцінці сумісності такого рішення та його обґрунтування із статтею 6 § 2 (див., наприклад, згадані вище справи «*Y.*», §§ 43-46; «*O.*», §§ 39-40; «*Hammern*», §§ 47-48; «*Baars*», §§ 29-31; «*Reeves*»; «*Panteleyenko*», § 70; «*Grabchuk*», § 45; та «*Konstas проти Греції*», № 53466/07, § 34, рішення від 24 травня 2011 року). Таким чином, у справі, в якій національний суд постановив, що «явно ймовірним» є те, що заявник «вчинив злочини ..., в яких його було обвинувачено», Суд дійшов висновку, що такий національний суд вийшов за межі повноважень цивільного суду і тим самим поставив під сумнів правильність виправдувального вироку (див. згадану вище справу «*Y.*», § 46; див. також згадані вище справи «*Orr*», § 51, та «*Diacenco*», § 64). Так само, якщо національний суд зазначив, що матеріали кримінальної справи містили достатньо доказів, щоб встановити, що злочин було скоєно, використані формулювання було визнано такими, що порушують презумпцію невинуватості (див. згадану вище справу «*Panteleyenko*», § 70). У справах, в яких рішення Суду прямо посилялося на те, що підозра у вині особи у вчиненні нею злочину не була розвіяна, було встановлено порушення статті 6 § 2 (див., наприклад, згадані вище справи «*Sekanina*», §§ 29-30; та «*Rushiti*», §§ 30-31). Однак якщо приймати до уваги природу та контекст конкретних проваджень, навіть використання певних невдалих висловлювань не може бути вирішальним (див. вище, пункт 125). У практиці Суду є приклади справ, в яких порушення статті 6 § 2 не було встановлено, хоча мову, використану національними органами та судами, і було піддано критиці (див. згадані вище справи «*Reeves*» та «*A.L.*», §§ 38-39).

(b) Чи було дотримано право заявниці на презумпцію невинуватості в даній справі

127. Доречним загальному контекстові даної справи є те, що засудження заявниці було скасовано АСКС на тій підставі, що воно було «необґрунтованим», оскільки нові докази могли вплинути на думку суду присяжних, якби вони були наявними під час судового провадження (див. вище, пункт 20). АСКС сам не здійснював оцінки всіх доказів у світлі нових доказів для того, щоб вирішити, чи було доведено вину поза всяких розумних сумнівів. Повторний розгляд справи не було призначено, оскільки заявниця вже відбула покарання на момент скасування її вироку (див. вище, пункти 21, 26 та 34). Відповідно до статті 2(3) Акту «Про апеляційне оскарження в кримінальних справах» 1968 року результатом скасування обвинувального вироку проти заявниці стало винесення виправдувального вироку (див. вище, пункт 45). Разом з тим, на думку Суду, виправдання заявниці не було виправданням «по суті» в істинному розумінні цієї фрази (див., для порівняння та

протиставлення, згадані вище справи «*Sekanina*» та «*Rushiti*», в яких виправдувальний вирок був заснований на тому принципі, що будь-який сумнів має тлумачитися на користь обвинувачених). У цьому сенсі, хоча формально і йдеться про виправдання, припинення кримінальної справи проти заявниці може розглядатися як таке, що містить своєю більшою частиною ознаки, присутні у справах, в яких кримінальну справу було закрито (див., наприклад, справи «*Englert*», «*Nölkenbockhoff*», «*Lutz*», «*Mulaj ma Sallahi*», згадані вище; «*Roatis npomu Австрії*», № 61903/00, ухвала щодо прийнятності від 27 червня 2002 року; та «*Fellner npomu Австрії*», № 64077/00, ухвала щодо прийнятності від 10 жовтня 2002 року).

128. Важливо також звернути увагу на той факт, що стаття 133 Акту 1988 року вимагає дотримання певних критеріїв, перш ніж виникне будь-яке право на компенсацію. Якщо стисло їх узагальнити, ці критерії полягали в тому, що позивача було раніше засуджено, що в результаті цього він зазнав покарання, що його апеляційну скаргу було прийнято до розгляду поза межами встановлених процесуальних строків, і що підставами для прийняття апеляційної скарги було те, що новий факт свідчив поза розумним сумнівом про те, що мала місце судова помилка. Ці критерії відображають, лише з незначними мовними змінами, положення статті 3 Протоколу № 7 до Конвенції, які слід тлумачити у спосіб, сумісний зі статтею 6 § 2. Відповідно, Суд приходить до висновку, що в самих цих критеріях немає нічого, що поставило б під сумнів невинуватість виправданої особи, і що саме законодавство не вимагало здійснення жодної оцінки кримінальної відповідальності заявниці.

129. Суд далі зазначить, що можливість компенсації після виправдання в державі-відповідачі істотно обмежена критеріями статті 133. Очевидним є те, що виправдання в ході розгляду апеляції, поданої протягом встановлених процесуальних строків, не дає права на компенсацію за статтею 133. Подібно цьому, виправдання в ході розгляду апеляції, заснованої на тому, що суд присяжних отримав неналежні вказівки або допустив до розгляду несправедливі докази, не задовольняє критеріям, викладеним у статті 133 Акту 1988 року. Саме національні суди вправі тлумачити законодавство з метою втілення в життя волі законодавця. Роблячи це, вони мають право дійти висновку, що для встановлення «судової помилки» необхідне не просто лише виправдання, звичайно, якщо вони не ставлять під сумнів невинуватість заявника. Таким чином, Суд не втручається в різні тлумачення, надані цьому терміну суддями Палати лордів у справі «*Mullen*» і, після рішення апеляційного суду у даній справі, суддями Верховного суду у справі «*Adams*». Те, що Суд повинен в дійсності оцінити, це чи були формулювання, використані національними судами, з урахуванням характеру завдання, яке вони повинні були виконати, а також в контексті рішення, за яким було скасовано обвинувальний вирок проти заявниці (див. вище, пункт 127), сумісними з презумпцією невинуватості, гарантованою статтею 6 § 2.

130. Що стосується характеру завдання судів, то очевидним є те, що розгляд питання про те, чи були дотримані критерії статті 133, вимагав від національних судів послатися на рішення АСКС, який скасував обвинувальний вирок, для того, щоб встановити підстави для виправдання та ступеню, до якого можна було говорити, що новий факт продемонстрував поза всяких розумних сумнівів наявність судової помилки. У цьому сенсі контекст провадження зобов'язував Високий суд, а потім і апеляційний суд, застосувати рішення АСКС в світлі критеріїв статті 133.

131. Переходячи до розгляду рішення Високого суду, Суд зазначає, що суддя проаналізував висновки АСКС і висловив думку, що вони не «є такими, що

узгоджується із твердженням, що після проведення нового судового розгляду ... суддя був би зобов'язаний дати суду присяжних вказівки щодо виправдання позивачки» (див. вище, пункт 25). Розглянувши попередні справи, які були подані до судів з питань компенсації за статтею 133, він висловив думку, що зображення справи, в якій суд присяжних міг би дійти іншого висновку, як такої, що свідчить поза розумним сумнівом про наявність судової помилки, виходитиме поза межі формулювання закону (див. вище, пункт 30). У справі заявниці медичні докази, розглянуті АСКС та судом присяжних, свідчили про те, що існували «вагомні докази» проти заявниці, і що саме суд присяжних мав би розглянути це питання (див. вище, пункт 31). Він дійшов висновку, що АСКС лише зазначив, що нові докази, якщо їх розглядати разом з доказами, наданими до суду першої інстанції, «створили можливість» того, що суд присяжних, «можливо, й виправдав» би заявницю. Це було далеким від доведення поза всяких розумних сумнівів наявності судової помилки в цій справі (див. вище, пункт 32).

132. У свою чергу, апеляційний суд також почав з того, що послався на витяги з рішення, яким було скасовано вирок. Він пояснив, що АСКС вирішив, що наявні зараз докази «*могли б* призвести до іншого результату, якби їх розглянув суд присяжних» (див. вище, пункт 33). Далі він зазначив, що рішення АСКС «зовсім не означало», що проти заявниці більше не було обвинувачень, і що не було «жодних підстав стверджувати», що справа ніколи б не була передана на розгляд до суду присяжних, якби нові докази були відомими (див. вище, пункти 38-39).

133. Дійсно, при розгляді питання про те, чи підпадали обставини справи заявниці під поняття «судової помилки», і Високий суд, і апеляційний суд послалися на контрастні тлумачення цього поняття лордами Бінгхемом та Стейном з Палати лордів у справі «*R (Mullen)*». Оскільки лорд Стейн висловив думку, що судова помилка виникає лише тоді, коли невинуватість була встановлена поза всяким розумним сумнівом, обов'язковим було певне обговорення питання невинуватості та міри, до якої рішення АСКС, яким вирок було скасовано, в цілому вказує на невинуватість. У цьому зв'язку була згадана Пояснювальна записка до Протоколу № 7, яка зазначала, що мета статті 3 цього Протоколу полягає в тому, щоб зобов'язати держави забезпечити компенсацію лише тоді, коли мало місце визнання того, що відповідна особа була «очевидно невинуватою» (див. вище, пункт 72). Цілком зрозумілим є те, що при здійсненні спроби з'ясувати значення такого неоднозначного законодавчого поняття, як «судова помилка», яке має свої витoki в положеннях, що фігурують в міжнародних документах - в даному випадку, в статті 14(6) МПГПП та в статті 3 Протоколу № 7, - національні судді повинні посилатися на міжнародну судову практику стосовно цих положень, а також на історію їх розробки, яка роз'яснює їх розуміння розробниками цих міжнародних інструментів. Разом з тим, в самій Пояснювальній записці зазначається, що хоча вона призначена для полегшення розуміння положень, що містяться в Протоколі, вона не є офіційним тлумаченням його тексту (див. вище, пункт 71). Її посилення на необхідність продемонструвати невинуватість повинне зараз розглядатися як застаріле з огляду на подальшу практику Суду по статті 6 § 2. Але найбільш важливим є те, що рішення і Високого суду, і апеляційного суду не вимагали дотримання заявницею перевірки лорда Стейна щодо доведення своєї невинуватості. Так, Високий суд підкреслив, що обставини справи «*R (Mullen)*» були далекими від обставин справи заявниці, та що мотиви рішення у справі «*R (Mullen)*» не допомагати у вирішенні її справи (див. вище, пункт 27).

134. Суд не вважає, що мова, використана національними судами, якщо її розглядати в контексті завдання, яке вони повинні були здійснити, може вважатися такою, що поставила під сумнів виправдання заявниці або що вона розглядала її не у відповідності до її невинуватості. Суди скерували себе, як вони були зобов'язані це зробити відповідно до статті 133, на необхідність встановити, чи мала місце «судова помилка». В оцінці того, чи виникла «судова помилка», суди не стали коментувати, чи повинна заявниця або могла була бути засуджена чи виправдана на підставі доказів, наявних на момент апеляційного розгляду. Так само, вони не стали коментувати питання про те, чи свідчили докази про вину або невинуватість заявниці. Вони просто визнали висновки АСКС, який сам розглядав історичне питання про те, чи існували б проти заявниці обвинувачення, якби нові докази були наявні до або під час судового провадження в суді першої інстанції. Вони послідовно повторювали, що лише суд присяжних повинен був би оцінити нові докази, якби був призначений повторний розгляд справи (див. вище, пункти 31, 33 та 38-39).

135. У цьому зв'язку Суд підкреслює, що відповідно до кримінального процесуального законодавства Англії саме суд присяжних у кримінальному провадженні за обвинуваченням особи повинен оцінити докази обвинувачення та визначити вину обвинуваченої особи. Роль АСКС у справі заявниці полягала у вирішенні того, чи був вирок проти неї «необґрунтованим» у розумінні статті 2(1)(а) Акту 1968 року (див. вище, пункт 43), а не в підміні собою суду присяжних у вирішенні того, чи була вина заявниці доведена поза всяких розумних сумнівів на основі зараз наявних нових доказів. Рішення не призначати повторний розгляд справи у справі заявниці звільнило її від стресу та занепокоєння, пов'язаних з проходженням ще одного кримінального провадження. Вона не стверджувала, що повинен був бути повторний судовий розгляд справи. І Високий суд, і апеляційний суд широко послалися на рішення АСКС для того, щоб визначити наявність судової помилки, і не намагалися дійти будь-якого самостійного висновку щодо результатів справи. Вони не поставили під сумнів висновки АСКС про те, що вирок був необґрунтованим. Так само, вони не натякнули на те, що АСКС припустився помилки в оцінці доказів, що перебували в нього на розгляді. Вони прийняли на віру висновки АСКС і опиралися на них без будь-яких змін або переоцінки з тим, щоб надати відповідь на питання про те, чи були дотримані критерії статті 133.

136. Таким чином, Суд приходить до висновку, що рішення Високого суду та апеляційного суду у справі заявниці не продемонстрували неповагу до презумпції невинуватості, якою вона користується по відношенню до обвинувачення її в ненавмисному вбивстві, в якому її було виправдано. Відповідно, порушення статті 6 § 2 Конвенції не було.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОСТАЙНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що порушення статті 6 § 2 Конвенції не було.

Вчинено англійською та французькою мовами та проголошено на відкритому слуханні в Палаці прав людини у Страсбурзі 12 липня 2013 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду.

Майкл О'Бойл
Заступник Секретаря

Дін Шпільман
Голова

Відповідно до статті 45 § 2 Конвенції та правила 74 § 2 Регламенту Суду до цього рішення додається наступна окрема думка судді Де Гаетано.

Д.Ш.
М.О'Б.

Окрема думка не перекладалася, однак її викладено англійською та французькою мовами в офіційних мовних версіях рішення, яке можна знайти в базі рішень Суду HUDOC.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.